

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра бухгалтерського обліку та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

На тему «ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКА ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
ОБЛІКОВИХ ПРАЦІВНИКІВ І УМОВАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ
ВІТЧИЗНЯНОГО ТА ЗАКОРДОННОГО РИНКУ ПРАЦІ»

Виконала студент 2 курсу, групи ОАПм-81а.ан

Спеціальності 071 «Облік і оподаткування (Облік,
аудит і оподаткування в міжнародному бізнесі)»

Дейко Наталія Олегівна

Керівник: д.е.н., доцент Винниченко Н.В.

Суми – 2020 рік

ВСТУП

Ділове середовище ХХІ століття змінюється поєднанням сил, які поставили під сумнів основу бізнес-операцій. Ці сили включають волатильність ринку, глобалізацію та трансформаційні інновації. Вплив цих проблем ускладнюється швидким прогресом науки та техніки, демографічними зрушеннями та руйнівними новітніми бізнес-моделями, які, звичайно, породжують жорстку конкуренцію та боротьбу за корпоративну стійкість. Доречно зазначити, що динамічність та мінливість бізнес-середовища також визначається декількома останніми глобальними подіями в галузі та за межами бухгалтерської професії, які вплинули на розвиток облікових компетентностей.

Так, функціональні можливості облікового працівника не обмежуються традиційним веденням бухгалтерського обліку та рутинним складанням звітності. На сьогоднішній день такі фахівці стикаються з більш невизначеною та розвиваючою характеристикою їх роботи, що сприяє розвитку набору окремих компетентностей, якими повинен володіти сучасний обліковий працівник.

Характеристика основних компетентностей облікових працівників достатньо висвітлюється у працях закордонних вчених Дж.Спектор, В.Альбраха. Дж.Сігель, тощо. Особливості становлення та розвитку компетентностей таких фахівців представлені і у вітчизняних працях Шадрикова В.Д., Шишова С.Є., Хуторського А.В., Головань М.С. тощо. Проте важливим недоліком проведених досліджень стала обмеженість обґрунтування необхідності суто теоретичних знань та вмінь., що актуалізує питання парктикоорієнтованого навчання.

Метою роботи є дослідження теоретичних та практичних основ формування компетентностей облікових працівників відповідно до сучасних

вимог ринку праці та розробка практичних рекомендацій для покращення компетентнісного підходу при підготовці облікових працівників.

Для реалізації поставленої мети необхідно виконати наступні завдання:

- проаналізувати підходи щодо визначення сутності поняття «компетентність» вітчизняними та закордонними вченими, а також дослідити особливості їх використання у професійному становленні;
- охарактеризувати вимоги вітчизняного та закордонного ринку праці щодо компетентностей облікових працівників;
- дослідити розвиток компетентностей в умовах практикоорієнтованої підготовки облікових працівників;
- здійснити аналіз професійних компетентностей облікових працівників;
- визначити сучасні проблеми освоєння професійних компетентностей у процесі навчання обліковими працівниками;
- розробити пропозиції щодо підвищення професійних компетентностей облікових працівників;
- представити шляхи удосконалення компетентнісного підходу при підготовці облікових працівників.

Об'єктом дослідження є процес формування компетентностей облікових працівників і використання їх на ТОВ «Євроковоркінг». Предметом дослідження виступають теоретичні та практичні основи щодо забезпечення компетентнісного підходу при підготовці облікових працівників в умовах сучасного ринку праці.

Теоретико-методологічна основою наукових досліджень є праці вітчизняних та зарубіжних науковців щодо компетентностей облікових працівників, офіційні статистичні дані Державної статистичної служби України та результати власних досліджень.

Для забезпечення достовірності результатів досліджень до мети використовуються такі методи: індукція та дедукція, аналіз та синтез, порівняння, опитування, анкетування та узгальнення.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ОБЛІКОВИХ ПРАЦІВНИКІВ

1.1 Аналіз підходів щодо визначення сутності поняття «компетентність» та особливості їх використання в професійному становленні

На сьогоднішній день у глобалізованому світі бухгалтерський облік переходить на новий етап розвитку, який сприяє не лише розширенню компетентностей облікових працівників, але й вдосконаленню навчального процесу. Аналогічно тому, що відбувається в інших галузях знань, бухгалтерський облік зазнає впливу соціальних, економічних та науково-технічних факторів, які призводять до змін у теоретичних і практичних аспектах викладання. Так, вітчизняна система освіти при підготовці фахівців бухгалтерського обліку спрямовує увагу на формуванні основних компетентностей, які допомагають реалізувати свій потенціал при працевлаштуванні та в процесі роботи.

Протягом останніх десятиліть значна увага науковців приділялася спеціалізованим компетентностям облікових працівників, які необхідно використовувати спеціалістам, з метою ефективної фінансово-економічної діяльності підприємства. Оскільки наукові визначення поняття компетентності настільки неоднорідні, неможливо ідентифікувати узгоджене базове визначення. Однак можливо пояснити наукові та практичні цілі, яким слід дотримуватися при формуванні основних компетентностей облікових працівників.

Відтак, дискурс навколо освіти та навчання постійно змінюється, адже на даний час, прослідковується схильність до використання мови бізнесу, а інтерес до підвищення компетентностей облікових працівників був частиною такого кроку.

Дж. Спектор визначив компетентність, як спроможність професійно здійснювати бухгалтерську діяльність застосувавши набір знань, навичок і вмінь, які сприяють підвищенню ефективності виконуваних облікових функцій, що спрямовані на досягнення окремих стандартів у певній галузі [1].

На думку американського науковця, розвиток та вдосконалення таких компетентностей відбулося через недостатню актуальність освітніх програм та необхідність конкурувати зі світовими економіками [2]. Передбачалося, що заклади освіти зосереджуються на здобутті теоретичних знань та на нехтуванні практичних. Тому постала необхідність у підвищенні практичних компетентностей для студентів та працівників, через адаптацію наукових програм до сучасних вимог ринку праці.

У 80-х роках ХХ століття між британськими експертами відбулася дискусія щодо визначення поняття «компетентність», в основу якого було покладено здатність здійснювати певну діяльність відповідно до встановленого стандарту [3]. Так, однією із організацій було акцентовано увагу, що поняття «компетентність» стосується того, що люди можуть робити (практично), а не того, що вони знають (теоретично). Тобто, компетентність є результатом можливості якісно виконати відповідне завдання застосовуючи окремі практичні навички. Також компетентності повинні бути вимірювані та чітко визначені у стандартах, за допомогою яких продуктивність роботи облікових працівників вимірюється та підтверджується [4].

На основі цього, було зроблено безліч спроб для визначення набору основних компетентностей, яким повинен відповідати обліковий працівник, з метою включення їх в освітні програми багатьох країн. Хоча, таке питання і було на порядку денному в багатьох міністерствах різних країн світу протягом п'ятдесяти років [5], проте перші сучасні дослідження були здійснені у 1989 році в США, які поклали розвиток дискусіям щодо необхідності у визначенні основних компетентностей облікових працівників у Канаді, Великобританії, Австралії, Новій Зеландії, Південній Африці та Європі.

Так, Міжнародна федерація бухгалтерів (далі – IFAC) визначила компетентність як здатність виконувати завдання та ролі, які очікуються від професійного бухгалтера, як новокваліфікованого, так і досвідченого, для задоволення очікуваних вимог зацікавлених сторін [6]. Основна умова IFAC полягала у імплементації окремого стандарту компетентностей до освітніх програм в державах-членах до 2005 року.

Так, Міжнародною комісією ради Європи було визначено, що компетентність формується на основі загальних вмінь та / або ключових фундаментальних знань отриманих впродовж життя обліковим спеціалістом. Міжнародний департамент стандартів для навчання та досягнення освіти охарактеризував компетентність, як можливість обліковому працівнику продуктивно здійснювати діяльність шляхом застосування набору знань для виконання певних функцій. Думку щодо трактування терміну «компетентність» було висвітлено також експертами Євросоюзу, які зазначили, що компетентність це здатність облікового працівника застосовувати знання та вміння, які дають змогу активно використовувати отримані досягнення у певних ситуаціях [7].

Міністерством освіти Норвегії було зазначено про необхідність соціальної взаємодії між людьми при застосуванні професійних знань та вмінь. Експертами «DeSeCo» було висвітлено компетентність через здатність задовольняти потреби зацікавлених сторін та виконувати покладені на облікового працівника функції та завдання [8].

На основі цього постало питання про можливість застосування ідентичного набору компетентностей для всіх держав-членів, які були розроблені в США, зокрема до країн, що розвиваються, які не мають однакової історії бухгалтерської освіти та професійної поведінки. В результаті цих висновків програма бухгалтерського обліку була перероблена, щоб вона включала адаптований набір компетенцій, який би відповідав вимогам IFAC, але був чутливим до поточного контекстуального положення професії

бухгалтерії в окремих країнах. Враховуючи цей факт, варто звернутися до підходів щодо визначення поняття «компетентність» серед вітчизняних науковців.

Так, науковцем В.Д. Шадриковим акцентується увага на особистісних якостях, які були отримані в ході мінімального досвіду діяльності у відповідній сфері [9].

С.Є. Шишов зазначає, що компетентність являє собою вміння ефективно використовувати, при вирішенні окремої проблеми, отримані у ході навчання чи професійної діяльності знання, досвід та здібності [10].

Окремий журнал обмежив думку щодо компетентностей у розрізі здатності до вміння ефективно функціонувати в міжособистісних відносинах [11].

Л.К. Ільяшенко у своїх працях ґрунтується на тому, що компетентність характеризується готовністю індивіда використовувати отримані у процесі професійного досвіду знання та вміння [12].

На думку А.В. Хуторського компетентність облікового працівника визначається вмінням поєднувати знання для можливості надання професійного судження про фактичний стан речей [13].

Калінін В.О. вважає що компетентність працівника характеризується рівнем його професіоналізму, що є основною метою професійної підготовки фахівця [14]. Проте, протилежну йому думку має вітчизняний науковець Головань М.С., який стверджує, що компетентність це лише здатність особи до виконання певної роботи [15].

Вченим Кучай О.В. було зазначено, що термін «компетентність» являє собою сукупність результатів освіти та навичок від професійної діяльності для відображення цілісної системи діяльності підприємства [16].

Провівши детальний аналіз підходів закордонних та вітчизняних вчених щодо трактування поняття «компетентність» слід визнати, що термін має як

точне, наукове значення, вбудоване в теоретичний контекст, так і більш змінне значення, яке є наслідком повсякденного вживання.

Так, деякі вчені використовують конкретні терміни з вузьким теоретичним посиленням, а інші використовують ті самі терміни з повсякденним посиленням на практичні знання. Саме тому для подальшого дослідження існує необхідність у власному тлумаченні понять «компетентність» з метою уникнення невідповідностей та «професійна компетентність» для поєднання окремих підходів. Відтак, компетентність – це здатність виконувати в реальному світі відповідні завдання покладені на індивіда враховуючи рівень його знань та вмінь. Знання та вміння самі по собі не призводять до компетентності. Компетентність вимагає ефективного застосування відповідних навичок та вмінь, що, як правило, можливо лише після використання конкретного практичного досвіду.

У контексті бухгалтерського обліку професійна компетентність являє собою здатність демонструвати необхідні технічні та професійні навички, вміння та знання при достатньому рівні кваліфікації, щоб виконати роль професійного бухгалтера таким чином, щоб відповідати потребам та очікуванням роботодавців, клієнтів та громадськості. Технічні знання необхідні, але є недостатніми для ролі бухгалтера, щодо професійних, то бухгалтери приносять цінність суспільству не лише завдяки знанням бухгалтерського обліку або навичкам оптимізації податків, але ще важливіше, використовуючи професійне судження, зокрема: оцінка фінансових ризиків; моніторинг та забезпечення якості та прозорості фінансової звітності; тлумачення та застосування відповідних стандартів та норм; підхід до інформації з критичним мисленням; участь у стратегічному плануванні, тощо.

На основі невідповідності підходів не лише до тлумачення терміну «компетентність», але й до визначення переліку основних компетентностей облікових працівників, якими вони повинні володіти. Професійним управлінням бухгалтерського обліку (Chartered Global Management Accountant -

CGMA), було визначено основні рамки компетентностей з метою адаптації вимог роботодавців до знань та навичок облікових працівників, які є необхідними для здійснення основних функцій покладених на них [17]. Так, CGMA було визначено чотири основні області, на основі яких необхідно оцінювати рівень компетентності облікових працівників, зокрема: рівень професійної підготовки, навички підприємницької діяльності, особисті та лідерські якості. Відповідно до дослідження, кожна окрема компетентність має низку наборів навичок та вмінь для сприяння професійному розвитку, а відносна вага кожної області знань пов'язана з важливістю визначених наборів навичок при здійсненні професійної діяльності (табл.1.1).

Таблиця 1.1 – Обов'язкові компетентності облікових працівників за CGMA

Область знань	Характеристика	Компетентності
Професійні навички	дозволяють збирати, зберігати, обробляти та аналізувати інформацію для обміну даними з зацікавленими сторонами. Включає підготовку та розповсюдження зовнішніх та внутрішніх звітів відповідно до П(С)БО та МЗФЗ	Фінансовий облік та звітність; управлінський аналіз, облік та звітність; бізнес планування; корпоративно-фінансовий менеджмент; ризик менеджмент та внутрішній контроль; бухгалтерські інформаційні системи; податкове планування та податкова дисципліна
Підприємницькі навички	дозволяють використовувати свої знання про бізнес та його особливості для перетворення даних у розуміння, що дозволяє організаціям оцінювати своє стратегічне позиціонування, узгодження бізнес-моделей зі своїми стратегіями розвитку, їх ефективністю та перспективами на майбутнє.	Стратегія діяльності; правове регулювання; управління проектами; макроекономічний аналіз

Продовження таблиця 1.1

Особисті якості	використовуються для впливу на рішення, дії та поведінку осіб, які їх приймають, та інших людей у всій організації та її зацікавлених сторін.	Авторитетність; уміння вести перемовини та приймати рішення; комунікабельність; співпраця та партнерство
Лідерські якості	об'єднуються з лідерами в інших функціональних сферах для визначення, формулювання та нагляду за виконанням стратегії організації, навчання та управління	Створення команди; наставництво та підготовка кадрів; працездатність; мотивація та натхнення; управління змінами

Джерело: адаптовано авторами на основі [17]

На основі вищевикладеного варто зазначити, що компетентності є своєрідними функціями, які відповідають кожній області знань. Наприклад, фінансовий облік та звітність є основою професійних навичок, а управління проектами є невід'ємною функцією підприємницьких навичок. Правильне поєднання перелічених компетентностей у роботі облікового працівника буде сприяти професійному розвитку, збагаченню наукових здібностей та підвищенню затребуваності професії в майбутньому.

Нові рушії та стрімкі тенденції розвитку в таких сферах як політика, економіка, наука та техніка формують необхідність у адаптації компетентностей облікових працівників до вимог бізнесу та всіх зацікавлених сторін. Звичайно, деякі рушії та тенденції в цих сферах впливають на всю бухгалтерську професію, деякі – на конкретні сфери та ролі облікових спеціалістів, а ступінь їх впливу та очікувані результати можуть значно відрізнятись.

Дослідження АССА виявляють, що у відповідь на нові закони, стандарти, технології та очікування зацікавлених сторін, обліковим працівникам необхідно удосконалювати свої технічні знання, розширювати розуміння нових технологій та їх застосування у своїй діяльності, а також підвищувати свої особисті якості, зберігаючи високий рівень дотримання до вимог Міжнародного стандарту етики, незалежності та скептицизму [18].

Важливі сфери непрофесійних компетентностей з часом, до 2025 року, стануть більш актуальними, зокрема знання цифрових технологій перебуває на вершині переліку областей знань. Саме тому постала необхідність у реформуванні вітчизняної системи освіти з бухгалтерського обліку, щоб максимально швидко адаптуватися до можливостей та вимог ринку праці де студенти навчаться мислити по-новому та розвивати необхідні навички та знання для підтримки здатності професії відповідати цим можливостям. Без інновацій та змін, спеціальність та професія ризикують витіснити технологію або, можливо, стати невідповідними через суто теоретичні знання.

Таким чином було досліджено основні підходи до трактування поняття «компетентність», аналіз яких продемонстрував невідповідність підходів, саме тому постала необхідність у власному визначенні, яке спростовує необхідність теоретичних знань у порівнянні із практичними, де формування компетентностей облікових працівників базується на професійному досвіді. А визначення основних компетентностей у розрізі областей знань дають змогу для подальших досліджень відповідності кваліфікації студентів навчальних закладів до вимог ринку праці.

1.2 Вимоги вітчизняного та закордонного ринку праці щодо компетентностей облікових працівників

З кінця минулого століття спостерігається тривала дискусія щодо недостатньої адаптації навчальних програм у вищих навчальних закладах до очікувань роботодавців. Динамічно розвиваюче середовище спричиняє зміни вимог до випускників, які претендують на різні посади. Особливо це стосується спеціалістів, які мають намір пов'язати свою професійну кар'єру з бухгалтерським обліком, фінансовою звітністю та оподаткуванням.

Фахівці в цій галузі виконують різні завдання та мають відмінні функціональні можливості. Вони починають свою роботу, виконуючи

обов'язки, пов'язані із веденням накладних (податковий, видаткових, прибуткових, та ін.), освоєння особливостей обліку на окремому підприємстві чи галузі, формування касових книг та каси, тощо. Таке навчання є необхідним для подальшого розвитку та вдосконалення професійних компетентностей облікового працівника, які в майбутній перспективі зможуть допомогти керівникам підприємств приймати рішення враховуючи короткострокові та довгострокові перспективи розвитку та розробити ефективну стратегію розвитку підприємства [19, с.3]. Відтак, правильно розроблена політики щодо підготовки випускників вищих навчальних закладів дає змогу розпочати їм професійну кар'єру на посадах спеціалістів з бухгалтерського обліку в певній галузі.

Однак, закордонні фахівці в бухгалтерського обліку зазначили [20, с 208], що багато практикуючих бухгалтерів висловлюють невдоволення рівнем знань бухгалтерського та фінансового обліку та навичками, які проявляють їх працівники, одразу після закінчення навчального закладу. Це є наслідком недостатньої адаптації навчальних програм до компетентностей, необхідних роботодавцям на посадах фахівців з бухгалтерського обліку, такий факт підтверджується дослідженнями й інших експертів [21 – 24].

Так, незважаючи на те, що з 1990-х років ХХ століття освітні програми у вищих навчальних закладах були змінені, все ще існує потреба в їх реформуванні. Набуття після закінчення навчання таких основних професійних компетентностей, як, зокрема, підготовка та аналіз фінансової звітності, набуття знань з бухгалтерського обліку та оподаткування є недостатніми.

Наприклад у американських компаніях до основних компетентностей, якими повинні володіти випускники університетів та коледжів, роботодавці також включають такі здібності, як: спілкування та критичне мислення, креативність у вирішенні проблем, навчання протягом усього життя, командна співпраця, етичні навички, але найбільш затребуваними є технологічні знання

та вміння, включаючи: знання пакетів бухгалтерського обліку, пакетів електронних таблиць, пакетів текстової обробки та програмного забезпечення для швидкого обміну фінансовими даними на підприємстві [20, 25, 26].

У Польщі дослідженням щодо вимог, які ставляться до облікових працівників, проводила Е. Зарзицька. Вона проаналізувала 499 вакансій на такі посади, як: фінансовий контролер, фінансовий аналітик, контролер витрат, спеціаліст звітності, спеціаліст з контролю, фахівець з управлінського обліку, бізнес-аналітик, спеціаліст з бюджетування і звітності та бізнес-партнер. Результати показують, що роботодавці очікують, що особи, які беруть участь у процесі прийняття на роботу, мають професійний досвід (ця вимога була виражена в 464 пропозиціях про роботу). Суттєвою є також і солідна освіта, тобто у галузі фінансів, бухгалтерського обліку чи оподаткування (ця вимога була виражена у 434 пропозиціях).

– Однак, як зазначає Е. Зарзицька [27, с.199], наявність диплому про вищу освіту є недостатнім для отримання роботи на посадах спеціалістів з бухгалтерського обліку. Для роботодавців, під час процесу прийняття на роботу, важливі також інші здібності, зокрема

- технологічні знання та навички, такі як, знання у системах MS Office, Excel, ERP (419 пропозиціях про роботу);
- аналітичні навички (у 379 пропозиціях);
- знання іноземної мови (384 пропозиціях);
- точність та акуратність (більше половини роботодавців шукали осіб з такими якостями).

Попередні дослідження, були засновані на тому самому методі, тобто на аналізі вакансій для різних посад, пов'язаних з бухгалтерським обліком, такі дослідження проводили А. Пашкевич та С. Сільська-Гембка [28]. Ними було проаналізовано 362 пропозиції за 2002-2013 роки. Відтак, отримані результати також вказували на підвищення значущості ІТ компетентностей, окрім цього

основними навичками було визначено: комунікабельність, сумлінність, організаторські здібності та вміння працювати в командах.

Тобто в Польщі наявність спеціалізованих знань з бухгалтерського обліку та фінансів є однією з умов отримання роботи спеціалістом у цій галузі, однак, в умовах, що динамічно змінюється, цього недостатньо.

Наявність так званих додаткових компетентностей, тобто особистих та лідерських, набувають все більшого значення у процесі прийняття облікових працівників на роботу. Тому, як зазначають А. Пашкевич та С. Сільська-Гембка, спеціалісти з бухгалтерського обліку зобов'язані постійно розвивати не лише свої технічні та підприємницькі компетентності, але й додаткові.

Враховуючи вищевикладене, актуальним стає питання відповідності компетентності випускників вітчизняних навчальних закладів до вимог сучасного ринку праці. З цією метою було досліджено стандарти вищої освіти за спеціальністю «Облік і оподаткування» для бакалаврського та магістерського рівня вищої освіти, які були затверджені Міністерством освіти і науки України у 2018 та 2019 роках відповідно [29, 30]. Зазначеними стандартами окремим розділом виокремлюються компетентності випускника бакалавра/магістра, якими такий повинен володіти. Порівняльна характеристика основних компетентностей випускника бакалавра та магістра відображена у додатку А.

Враховуючи дані відображені у додатку видно, що компетентності випускників навчальних закладів бакалаврів та магістрів відрізняються. Так, при підготовці бакалаврів навчальна програма орієнтована більше на формування особистих та лідерських компетентностей, зокрема: вміння працювати в команді, бути самокритичним, поважати думку оточуючих, дотримуватися моральних, культурних цінностей, тощо. Звичайно, особлива увага приділяється і професійним знанням випускників, наприклад:

- знання економічних категорій та законів;

- формування та аналіз фінансової, управлінської, податкової та статистичної звітності;
- володіння методичним інструментарієм бухгалтерського обліку, фінансової звітності та аудиту;
- здатність до практичного здійснення бухгалтерського обліку, фінансової звітності та аудиту на підприємствах різних форм власності та за видами економічної діяльності;
- застосування спеціалізованих інформаційних систем для бухгалтерського обліку, звітності та аудиту.

Зате, при підготовці випускників магістрів, стандарт, яким керуються університети при формуванні навчальних програм, передбачає вдосконалення технічних та підприємницьких компетентностей. Так, особлива увага приділяється самостійному освоєнню нових методів бухгалтерської роботи та баченню сучасних економічних та управлінських проблем. Для випускників магістрів вже актуальним є питання організації, розвитку та моделювання системи бухгалтерського обліку для ефективної координації облікового процесу. Також для них є необхідними знання інноваційних технологій у бухгалтерському обліку, фінансовій звітності та аудиті для задоволення потреб зацікавлених сторін у точній та достовірній інформації.

Невід'ємною частиною начального процесу є також:

- розробка внутрішніх документів для спрощення системи бухгалтерського обліку, фінансової звітності та аудиту для прийняття управлінських рішень, враховуючи короткострокову та довгострокову стратегію діяльності суб'єкта господарювання;
- збір, оцінка, аналіз фінансової та нефінансової звітності для формування релевантної інформації для зацікавлених сторін;
- здійснення професійної комунікації для вирішення актуальних проблем окремого підприємства державною та іноземною мовами;
- дотримання норм професійної етики, тощо.

Так, на основі аналізу стандартів вищої освіти, у яких висвітлено основні компетентності випускників бакалаврів та магістрів спеціальності «Облік і оподаткування» (додаток Б), слід зазначити, що при підготовці студентів бакалаврів значна увага приділяється теоретичним знанням обліку, звітності, аудиту, менеджменту, економічної теорії. А при підготовці магістрів увага акцентується на практичних аспектах проведення аудиту, формування обліку та звітності на основі вітчизняних тенденції розвитку.

Враховуючи той факт, що частка студентів, які після отримання рівня освіти «Бакалавр» вступають на магістратуру менше половини про що свідчать дані Державної служби статистики (рис.1.1), то важливо акцентувати значну увагу також і практичним особливостям вирішення актуальних проблем бухгалтерського обліку та звітності на підприємствах з метою більшого розвитку професійних компетентностей у бакалаврів.

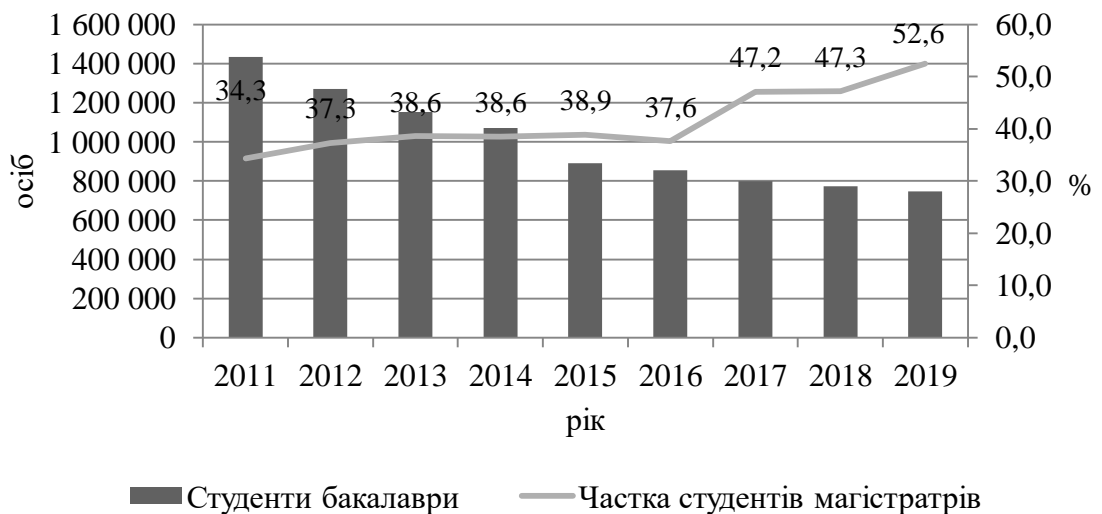

Рисунок 1.1 – Динаміка студентів рівня підготовки «Бакалавр» та частка студентів магістрів за 2011-2019 рр

Джерело: складено автором на основі[31]

Аналізуючи також дані наведеного рисунку, слід зазначити, що кількість студентів бакалаврату з кожним роком скорочується, така тенденція можлива через ряд факторів, зокрема:

– демографічна ситуація країни – починаючи з 90-х років кількість народжуваності в Україні зменшується, від чого пропорційно скорочується кількість осіб, які через 17-18 років вирішили стати до лав студентів вищих навчальних закладів;

– впровадження зовнішнього незалежного оцінювання – з одного боку сприяє підтвердженню загальних компетентностей школярів, а з іншого унеможлиблює вступ до навчальних закладів осіб, які через особисті переживання та стрес не змогли впоратися із завданнями хоча мають високий рівень підготовки;

– відкритий доступ для вступу до закордонних навчальних закладів, які надають якісну кваліфікаційну підготовку, гарантують працевлаштування та надають диплом міжнародного зразка, який може діяти на території, наприклад, ЄС, також скорочує кількість абітурієнтів до вітчизняних закладів освіти, тощо.

На основі цього, прослідковується підвищення частки студентів магістрів, хоча кількісне значення такого показника також пропорційно зменшується, як наслідок перелічених вище факторів.

Так, враховуючи економічну ситуацію в Україні та обраний шлях європейської інтеграції актуальними стає питання бажання студентів реалізуватися як професійній бухгалтері закордоном. Тому для порівняння компетентностей випускників вітчизняних навчальних закладів та закордонних було досліджено вимоги окремих країн ЄС для майбутніх кваліфікованих бухгалтерів, які знайшли своє відображення у додатку В.

Тобто, проведений аналіз свідчить, що для кваліфікованого бухгалтера необхідно мати вищий ступінь освіти, підтвердити здобуті професійні компетентності шляхом складання усного та письмового іспиту та трирічний досвід стажування чи роботи у фірмі, яка займається наданням бухгалтерських послуг, аудиторські компанії, тощо.

Отже, враховуючи вищевикладене впливає, що компетентності облікових працівників є необхідними не лише для ефективної роботи суб'єктів господарювання та прийняття управлінських рішень, але й для підтвердження кваліфікації як закордоном так і в Україні. Хоча стандарти вищої освіти є недосконалими, проте надають загальні та спеціальні знання у галузі бухгалтерського обліку, фінансової звітності, оподаткування та аудиту для подальшого підтвердження своїх професійних компетентностей.

1.3 Розвиток компетентностей в умовах практикоорієнтованої підготовки облікових працівників

На сьогоднішній день, у вітчизняних умовах реформування економіки зростає потреба в молодих фахівцях бухгалтерського обліку та звітності, які б змогли застосувати професійні знання та вміння для вирішення актуальних облікових проблем на підприємствах. Саме тому на ринку праці необхідні висококваліфіковані та конкурентоздатні облікові працівники, які впродовж навчання в університеті сформували не лише теоретичні знання та лідерські якості, але й практичні вміння, що забезпечують готовність облікового працівника до труднощів бухгалтерської професії.

Ще у 1986 році Американська асоціація бухгалтерського обліку зауважила, що з кожним роком зростає розрив між тим, що роблять облікові працівники, і тим, що навчають викладачі навчальних закладів [33, с.172]. Тому освіта в галузі бухгалтерського обліку повинна змінюватися, щоб задовольнити потреби професії, а саме в аспекті практикоорієнтованого навчання, адже облікові працівники повинні набувати, підтримувати та постійно розвивати технічні та підприємницькі компетентності для задоволення зростаючих та все більш різноманітних потреб у бухгалтерських послугах.

Така критика надихнула й інших експертів до висвітлення такої проблеми [34 - 37]. Особливістю опублікованих статей стала недостатня відповідність потребам професії (переважно тих, що стосуються фінансового та управлінського обліку), не якісне викладання, надмірний акцент на конкретних видах досліджень та неможливість залучення та утримання студентів найкращої якості та вмотивованості. Розрив між очікуваними та фактичними навичками бухгалтерів був визначений як обумовлений недостатньою практичною підготовкою студентів облікових спеціальностей [38, 39].

Так, вища освіта постійно реформується, як наслідок змінюються і вимоги до працівників, щоб не відставати від швидкорозвиваючого економічного середовища. Наприклад, В США роботодавці ініціювали реформи в галузі бухгалтерського обліку [40]. У Європі зміни у вищих навчальних закладах були ініційовані Болонською угодою та Європейським Союзом [40]. Їхні зусилля привели до впровадження нових концепцій для навчальних закладів, таких як ECTS, які поступово впроваджувались у вітчизняній системі вищої освіти за останнє десятиліття. Усі ці нові концепції мають на меті реформувати освіту далеко від її підручника, керованого правилами, шляхом включення у навчальну програму практичних вмінь та навичок.

Враховуючи цей факт, головною умовою при підготовці висококваліфікованих облікових працівників має бути розвиток їх практичних компетентностей, як обов'язкового компонента освітньої програми. Так, практична підготовка облікових працівників, в сучасних реаліях, здійснюється на основі практичних та лабораторних занять, курсових робіт тощо. Такі види занять є послідовними кроками до професійної підготовки облікових працівників, а їх поступове збільшення сприяє удосконаленню професійних знань та практичних вмінь.

Слід визнати, що теоретичні знання бухгалтерського обліку підвищують обізнаність випускника, проте, якщо він не знає як реалізувати ці знання в реальному середовищі то йому не стати висококваліфікованим обліковим працівником. Сучасний стан викладання в університетах, свідчить про вивчення різноманітних теорій, понять та принципів обліку, які допомагають розширити теоретичні знання та розв'язувати завдання здебільшого за ідеальним сценарієм. Хоча при працевлаштуванні ситуація стає зовсім іншою і лише теоретичних знань є недостатньо. Саме тому одним із найкращих способів стати конкурентоздатним – отримати практичну бухгалтерську підготовку.

Враховуючи переваги та недоліки навчальної підготовки облікових працівників, Радою міжнародних стандартів бухгалтерської освіти (IAESB) було розроблено стандарти, методичні рекомендації та інформаційні документи для використання та ефективної імплементації практичних аспектів у процес підготовки таких фахівців (таблиця 1.2). Важливим аспектом є те, що IAESB розробляє та підтримує Міжнародні стандарти освіти (IES), які є ключовим ресурсом для впровадження практико орієнтованого навчання в начальних закладах.

Таблиця 1.2 – Міжнародні стандарти освіти для облікових працівників

Назва стандарту	Дата набрання чинності
IES 1 «Вимоги щодо вступу до програми професійної бухгалтерської освіти»	1 липня 2014 року
IES 2 «Вимоги щодо вступу до програми професійної бухгалтерської освіти»	1 липня 2015 року
IES 3 «Професійні навички і загальна освіта»	1 липня 2015 року
IES 4 «Професійні цінності, етика і ставлення»	1 липня 2015 року
IES 5 «Вимоги щодо практичного досвіду»	1 липня 2015 року
IES 6 «Оцінка професійних умінь і компетентності»	1 липня 2015 року
IES 7 «Подальший професійний розвиток»	1 січня 2015 року
IES 8 «Вимоги до професійного розвитку партнерів, відповідальних за завдання з аудиту фінансової звітності»	1 липня 2016 року

Джерело: [43, с.10]

Таким чином, IES 1 містить стандартні освітні вимоги вступу до програми професійної бухгалтерської освіти, такі вимоги є мінімальними, проте можуть відрізняти в залежності від рівня освіти, якщо кандидатом на вступ є випускник школи, технікуму, училища, то такому відповідає рівень освіти – бакалавр, при рівні післядипломної освіти – магістр.

IES 2 є стандартом для визначення необхідних змістових знань і складається з трьох основних напрямків, а саме:

- бухгалтерський облік, фінанси та оподаткування;
- організаційні та ділові знання;
- знання та компетентності інформаційних технологій.

Основною метою IES 2 є забезпечення майбутніх облікових працівників професійними знаннями достатніми для професіонального розвитку, а також для їх функціонування в складних умовах.

Особливістю IES 3 є те, що він уособлює стандартизований набір професійних навичок та компетентностей для облікових працівників, зокрема: інтелектуальна майстерність; технічні та функціональні навички; особисті навички; міжособистісні та комунікативні навички; навички організації та управління бізнесом.

Особливої уваги потребує IES 5, який містить стандартний перелік практичного досвіду виконання робіт у рамках програми попередньої кваліфікації професійних бухгалтерів. Саме тому питання практикоорієнтованого навчання набуло неабиякої актуальності, а відповідність теоретичних знань до практичних вмінь суворо перевіряється під час співбесід перед працевлаштуванням.

У IES 6 зазначається, що обліковий працівник повинен мати адекватні технічні знання, що відповідають навчальній програмі; вміти застосовувати аналітичні здібності для вирішення складних задач; може вирішити конкретну проблему за допомогою розрізнення відповідної та нерелевантної інформації

на основі запропонованих даних; може спілкуватися зі стейкхолдерами та надавати відповідні рекомендації, тощо.

Стандартом 7 визначено важливість професійного розвитку, необхідність удосконалення компетентностей та відданості навчанню протягом усього життя для облікових працівників.

У 2005 році IFAC видав проект IES 8 щодо впливу, спеціально призначений для професійного аудиту, а у 2016 році такий був прийнятий. У ньому зазначається про необхідність знань та досвіду для відповідного рівня компетентностей не лише у сфері аудиту, але й для підтримки довіри громадськості та інших третіх сторін до аудиту фінансової звітності.

Зазначені стандарти характеризують найрізноманітніші ролі облікових працівників, на основі яких визначаються компетентності та критерії кваліфікації кандидатів при працевлаштуванні. Аналізуючи зазначені стандарти, виявлено що стандарти IES 1-6 використовуються для початкового професійного розвитку, тоді як IES 7-8 є стандартами постійного професійного розвитку. Так, кожному виду розвитку присвоюється відповідний рівень кваліфікації, якого, як очікується, прагнуть облікові працівники. Такий рівень володіння вказує на контекст, в якому очікується демонстрація відповідних результатів навчання під час роботи.

Так, якщо випускник має практичну підготовку з бухгалтерського обліку від професіоналів бухгалтерії разом з університетським ступенем бакалавр чи магістр – це один із основних факторів конкурентоздатності. Тому було висвітлено окремі переваги практичного навчання з бухгалтерського обліку, фінансової звітності, аудиту та оподаткування, зокрема [41, 42]:

– збільшує можливості працевлаштування – сьогодні компанії віддають перевагу кандидатам, які мають практичний досвід, оскільки для навчання необхідно багато часу та зусиль. Зі зростанням конкуренції на ринку праці в бухгалтерському обліку роботодавці мають можливість зробити вибір між претендентами зі стажем та тими хто не має досвіду. У цьому випадку будь-

який роботодавець обрав би кандидата, який має практичний досвід у бухгалтерському обліку;

- удосконалює аналітичні навички – це одна з важливих характеристик успішних бухгалтерів. Аналітична майстерність є корисною для вирішення проблем, прийняття бізнес-рішень та надання рекомендацій клієнтам та керівництву;

- краще розуміння теоретичних знань – практичні навчальні програми з бухгалтерського обліку допомагають краще зрозуміти теоретичні знання, які студенти здобули в університеті, наприклад, можна вивчати послідовність заповнення Головної книги, балансів чи звітності, проте застосувати теоретичні знання в практичних сценаріях буде важко;

- надає чіткі орієнтири щодо подальшого професійного росту – практикоорієнтоване навчання з бухгалтерського обліку, допомагає посилити навички бухгалтерського обліку за окремими сегментами (ділянками) обліку, таких як дебіторська / кредиторська заборгованість, нарахування заробітної плати, фінансова звітність та багато іншого. Це допомагає випускникам зрозуміти, як працює бухгалтерський процес, та дає чітке уявлення про те, яку ділянку бухгалтерського обліку вони хочуть продовжити у своїй бухгалтерській кар'єрі;

- удосконалює знання щодо програмного забезпечення – практичний досвід дає можливість оцінити ефективність, точність та достовірність популярних програмних продуктів та обрати, той яких найбільш точно підходить для окремого суб'єкта господарювання, оцінюючи стратегію підприємства, прибутковість та інтереси зацікавлених сторін.

Так, підвищення технічних та підприємницьких компетентностей у випускників вищих навчальних закладів можливе при практикоорієнтованому навчанні в аспектах: скорочення податкового тиску застосовуючи різноманітні методи податкової оптимізації; організації управлінського обліку (застосування глобальних принципів управлінського обліку, управлінська

документація, прийняття управлінських рішень); використання ІТ технологій для підвищення продуктивності облікового процесу – ці та багато інших особливостей обліку та звітності допомагають студентам удосконалювати професійні компетентності.

Звичайно слід визнати, той факт, що університети не дають повного об'єму знань для всеосяжного розвитку у студентів практичних компетентностей, саме тому останнім часом все більша кількість бухгалтерських фірм, підприємств та компаній користується послугами випускників облікових спеціальностей як стажерів, тим самим надаючи їм кар'єрні можливості, які отримують реальний практичний досвід, а роботодавці, у свою чергу, отримують фахівців із залученням мінімальних витрат та працівника, який здатний виконувати всі покладені на нього обов'язки.

Отже, проведений аналіз свідчить, що практико орієнтоване навчання повинно стояти на порядку денному Міністерства освіти і науки, для підготовки компетентних облікових працівників з метою підтримки української економіки.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ОБЛІКОВИХ ПРАЦІВНИКІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

2.1 Аналіз професійних компетентностей облікових працівників

За останні тридцять років глобалізація бізнесу, поєднана з технологічним прогресом, призвела до багатьох змін у тому, як облікові працівники повинні виконують свою роботу. Так, роботодавці, кваліфіковані бухгалтери, аудиторські та консалтингові компанії з кожним роком оприлюднюють все нові і нові вимоги щодо рівня знань та вмінь майбутніх облікових працівників. Такі погляди мають стати поштовхом для змін у навчальних програмах та планах при підготовці фахівців бухгалтерського обліку, фінансів, аудиту та оподаткування. Саме тому зростає необхідність в аналізі їх професійних компетентностей та відповідності рівня знань випускників вищих навчальних закладів до вимог роботодавців, у розрізі здобутого рівня освіти.

Враховуючи обов'язкові компетентності якими повинен володіти обліковий працівника за CGMA, нами були визначені деякі окремі вимоги щодо компетентностей випускників вищих навчальних закладів спеціальності «Облік і оподаткування» у розрізі дисциплін, що викладаються. Так знання обов'язкових дисциплін для здійснення професійної діяльності обліковими працівниками були віднесені до загальних знань професійних навиків, а особливу увагу було приділено технічним знанням облікових програм, ефективне використання та удосконалення яких є чи не найпершою умовою прийняття на роботу за спеціальністю. Розподіл основних компетентностей у розрізі окремих знань, відображений на рисунку 2.1.

Враховуючи визначені вимоги було сформовано опитування для випускників спеціальності «Облік та оподаткування» з метою оцінки їх компетентностей як потенційних облікових працівників. Так, для

репрезентативності дослідження фокус групою стали випускники Сумського державного університету кваліфікаційного рівня «бакалавр» та «магістр». Відтак, загальна кількість опитаних випускників бакалаврату спеціальності «Облік і оподаткування» становить 19 осіб, серед випускників магістрів у опитуванні взяли участь 25 осіб.

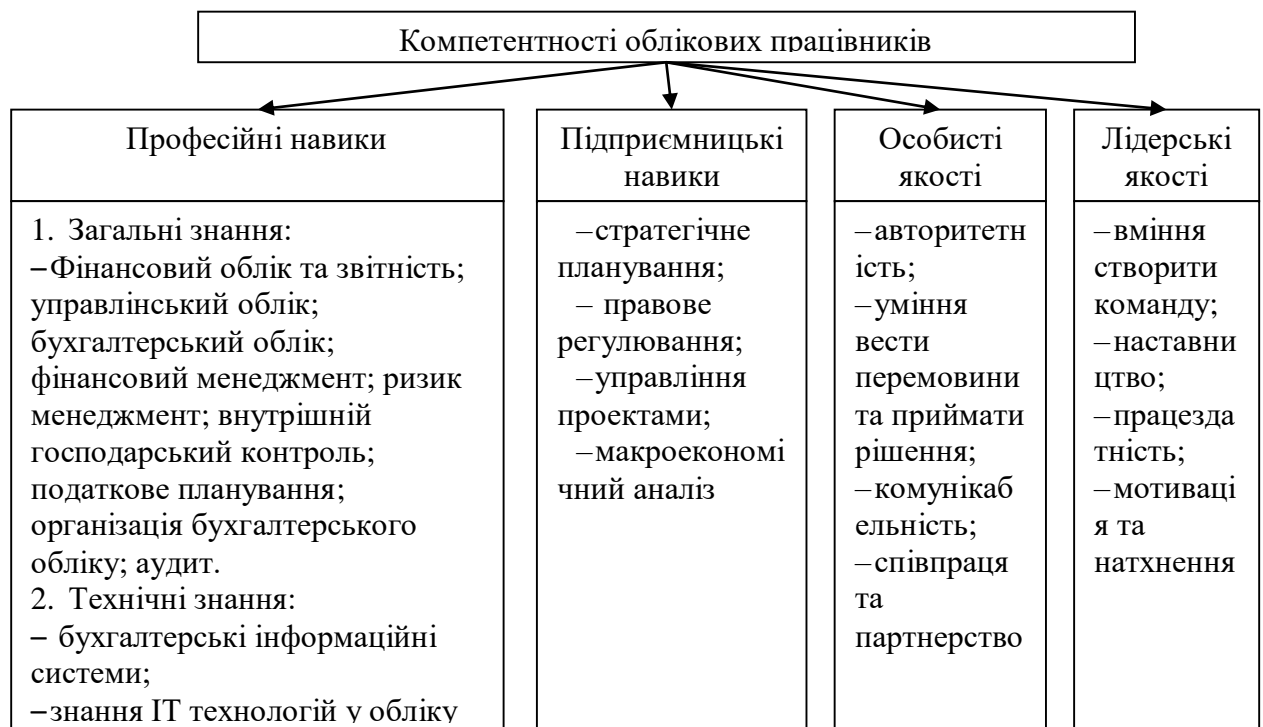

Рисунок 2.1 – Вимоги щодо компетентностей випускників вищих навчальних закладів спеціальності «Облік і оподаткування»

Особливістю опитування стало визначення студентами рівня їх компетентності, для цього було запропоновано трьох бальну шкалу оцінювання, яка характеризувала здобутті навички та якості у процесі навчання. Відтак оцінка 3 свідчить про високий рівень теоретичних та практичних знань випускників, 2 бали демонструють про середній рівень здобутих знань у процесі навчання, який характеризується належним знанням теоретичної бази, проте відсутністю розуміння імплементації їх у практичну діяльність, та 1 бал свідчить, що студентом не було апробовано знання відповідної дисципліни чи

здобуто відповідну компетентність. Результати проведеного опитування відображені у додатку Г.

Так, результати опитування показали, що рівень загальних знань професійних компетентностей бакалаврів та магістрів відрізняється, про що свідчать дані рисунку 2.2.

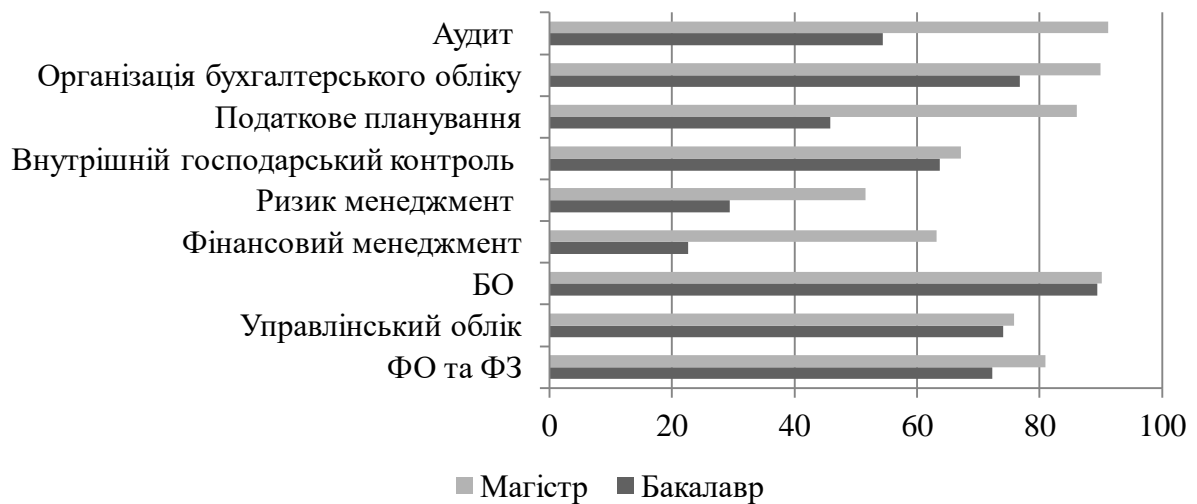

Рисунок 2.2 – Результати опитування випускників бакалаврів та магістрів, щодо володіння ними загальними знаннями професійних компетентностей

Відповідно до вищезазначених результатів опитування, видно, що випускники магістратури є більш компетентними та мають пріоритет поміж випускників бакалаврів при працевлаштуванні. Зокрема, такі володіють високим рівнем теоретичних та практичних знань у сфері аудиту, організації бухгалтерського обліку та податкового планування, проте рівень знань таких дисциплін як бухгалтерський та управлінський облік, фінансовий облік та звітність є значним і для випускників бакалаврату. Щодо ризик менеджменту та фінансового менеджменту, то такі навички знаходяться у випускників на низькому рівні, більшість респондентів відповіли що такі дисципліни ними не вивчалися.

Наступним етапом стало опитування випускників щодо володіння ними технічними знаннями професійної компетентності. Для цього було визначено

ряд основних для облікових працівників програм автоматизованого обліку. Так, дані опитування (рисунок 2.3) свідчать, що випускники магістри та бакалаври на досить високому рівні можуть імплементувати знання отримані під час вивчення програми 1С.Підприємство у професійну діяльність.

Щодо програми МеДок, то випускники бакалаври знають про її ефективність при поданні звітності, а також окремі аспекти її роботи, проте досконало не володіють даною програмою. Третина випускників магістрів досконало володіє практичними аспектами роботи зазначеної програми, інші ж вивчали дисципліну «Бухгалтерські інформаційні системи», де акцентувалася увага на особливостях використання програми, проте ними знання програми МеДок не були апробовані.

Аналізуючи результати опитування, щодо знань випускниками програмного забезпечення SAP, то дані не є втішними, адже лише чотири випускника магістри знають особливості його роботи та використовують здобуті навички у професійній діяльності.

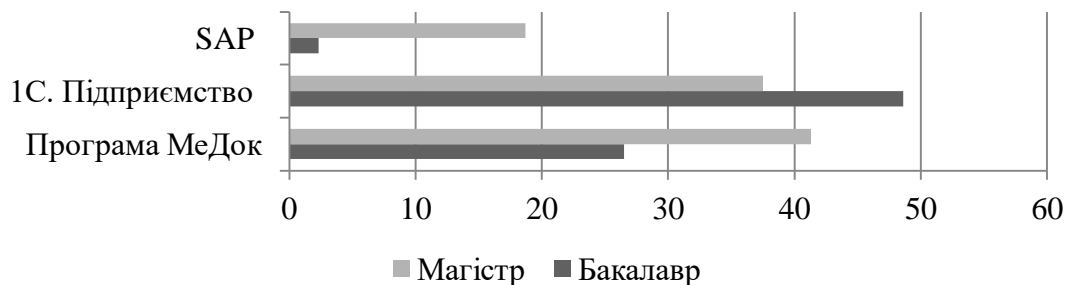

Рисунок 2.3 – Результати опитування випускників бакалаврів та магістрів, щодо володіння ними технічними знаннями професійних компетентностей

Наступним кроком стало дослідження у випускників рівня володіння особистими якостями (рисунок 2.4). Відтак результати опитування демонструють, що студенти, які навчаються на спеціальності «Облік та оподаткування» вміють знаходити спільну мову та йти на компроміси, мають

авторитет як серед однолітків так і серед викладачів та працедавців, також здатні приймати ефективні управлінські рішення та вміють вести перемовини.

Вважаємо, що різниця між результатами опитування випускників бакалаврів та магістрів не є значною, адже не було враховано досвід роботи окремого респондента, темперамент та особливості характеру.

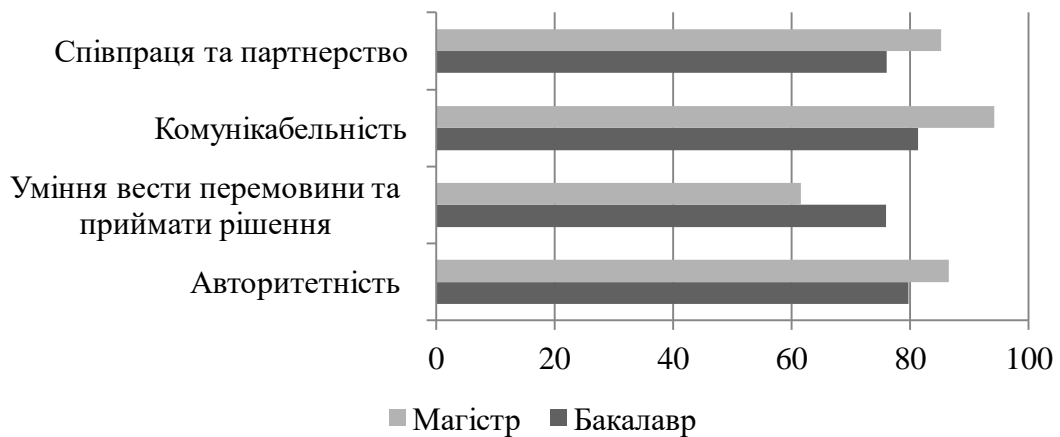

Рисунок 2.4 – Результати опитування випускників бакалаврів та магістрів, щодо володіння ними особистими якостями

Далі було оцінено лідерські якості випускників бакалаврів та магістрів (рисунок 2.5). Так, результати опитування демонструють, що здебільшого випускники є вмотивованими та працездатними, більшість з них має високий рівень мотивації та мають навички створення команди.

Тобто, випускники спеціальності «Облік та оподаткування» є готовими до викликів сьогодення та зможуть проявити себе при працевлаштуванні, не тільки як фахівці але й відзначитися високим рівнем особистих та лідерських якостей.

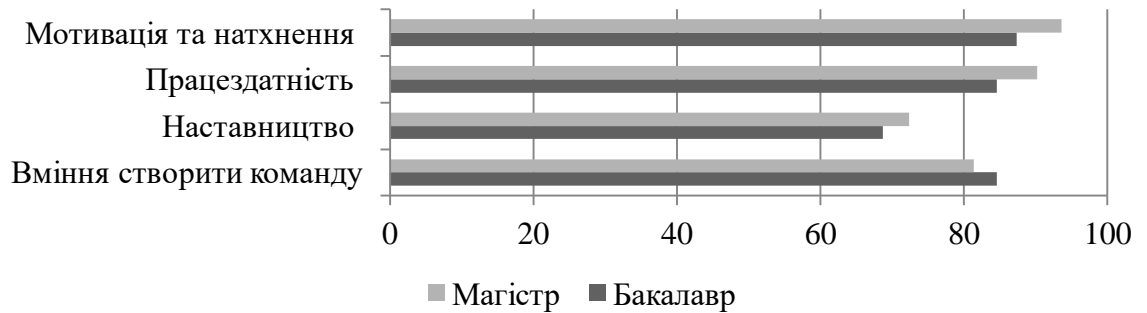

Рисунок 2.5 – Результати опитування випускників бакалаврів та магістрів, щодо володіння ними лідерськими якостями

Заключним етапом стало оцінення рівня володіння випускниками підприємницькими навиками. Відтак, випускники бакалаврату мають значно нижчі результати у порівнянні із випускниками магістратури, така тенденція є наслідком того, що перелічені дисципліни викладаються у процесі оволодіння студентами повної вищої освіти, що унеможлиблює відповідний високий рівень знань випускників бакалаврів.

Щодо магістрів, то результати здебільшого є позитивними, так, студенти знають особливості проведення макроекономічного аналізу, особливості стратегічного планування у розрізі окремих секторів економіки, та можуть формувати проектні заявки до міжнародних фондів, враховуючи особливості та вимоги окремого донора, визначати необхідний штат працівників для впровадження такого проекту та розраховувати фінансові показники ефективності проекту.

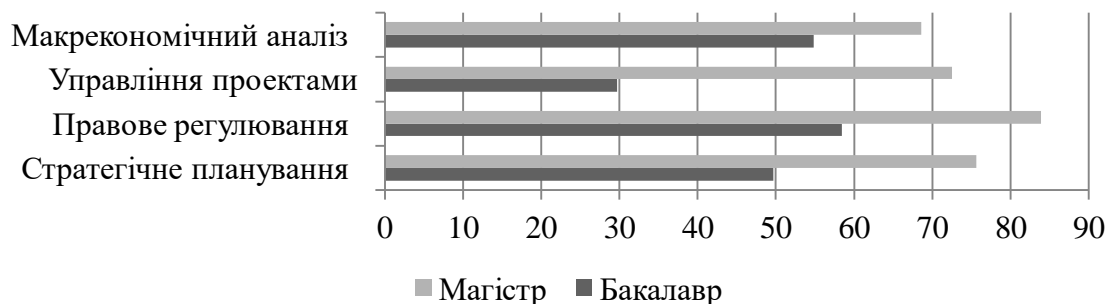

Рисунок 2.6 – Результати опитування випускників бакалаврів та магістрів, щодо володіння ними підприємницькими навиками

Загалом результати проведеного дослідження свідчать, що випускники спеціальності «Облік та оподаткування» як бакалаври так і магістри є готовими до роботи за професійним спрямуванням, проте рівень знань випускників бакалаврів не є достатнім у окремих галузях та дисциплінах, також недоліком для всіх є те, що вагома частка респондентів на достатньому рівні володію теоретичними знаннями, проте не знає як ефективно їх використовувати у практичній роботі. Також важливим аспектом, який потребує особливої уваги є низький рівень технічних знань випускників, зокрема навиків роботи у провідних бухгалтерських програмах, які дають змогу автоматизувати облік та обмежити виникнення помилок у процесі роботи.

Для підтвердження необхідності та актуальності володіння випускниками технічними знаннями на професійному рівні у сфері фінансового та бухгалтерського обліку було проведено аналіз компетентностей облікових працівників ТОВ «Євроковоркінг», заснований на анкетуванні, з метою створення уявлення про сприйняття професійними бухгалтерами актуальних вимог ХХІ століття.

Метою анкети стало виявлення співвідношень, які можуть бути здійснені за допомогою технічних знань та є корисними у застосування для всіх видів обліку, а також пов'язаними з ними компетентностями. Таким чином, анкета була побудована на основі концептуальної основи аналізу, яка намагається зафіксувати конкретні професійні компетентності у розрізі технічних знань які є необхідними для виконання покладених на облікових працівників функцій.

Враховуючи той фактор, що точність отриманих даних повинна базуватися на кількості запрошених облікових працівників, які прийняли участь в опитуванні, нами були розіслані анкети до бухгалтерської служби ТОВ «Євроковоркінг», загальна кількість працюючих в якій дорівнює 947 осіб. Також важливим фактором, який впливає на результати анкетування є

середній вік респондентів та середній досвід професійної діяльності, який складає 40 та 15 років відповідно.

Розроблена анкета (додаток Д) була розділена на кілька частин, які дозволяють виявити залежності щодо запропонованих моделей аналізу, зокрема: впровадження технічних знань у фінансовій діяльності; види технологій; знання, вміння та навички облікового працівника та роль бухгалтерського обліку.

Також було дотримано декілька важливих аспектів. По-перше, в цілому та детально було проаналізовано сприйняття рівня використання компонента технічних знань у бухгалтерській діяльності. Більшість респондентів заявили, що рівень використання технологій у діяльності, специфічній для професії бухгалтерського обліку та аудиту, є адекватним або високим. В цілому було відмічено, що відсоток відповідей, які передбачають ступінь низького або дуже низького рівня використання, є дуже досить не великим (лише 3% всіх відповідей у поєднанні), що свідчить про важливість сприйнятої корисності технічних знань у бухгалтерській та аудиторській діяльності. Таким чином, можна зробити висновок, що респонденти усвідомлюють, що розділення між інформаційно-комунікаційною технологією та конкретною професією облікового працівника неможливо досягти.

Відтак, синтез найважливіших наголошених технологій як критичних стосовно компетентностей, характерних для функцій технічних знань бухгалтерської професії, можна простежити на рисунку 2.1.

Таким чином, більшість опитаних респондентів є впевненими користувачами нано - технологій у сфері бухгалтерського обліку, і лише 17% опитаних мають низький рівень використання технічних знань, така ситуація можлива через працівників, робота яких зосереджена на неавтоматизованому обліку.

Кожен узагальнений показник представлений на рисунку є унікальним, на основі якого необхідно формувати відповідні освітні програми акцентуючи

увагу на конкретних технічних знаннях професійних компетентностей, необхідних для здійснення фінансового та бухгалтерського обліку враховуючи рівень досвіду кожного потенційного облікового працівника.

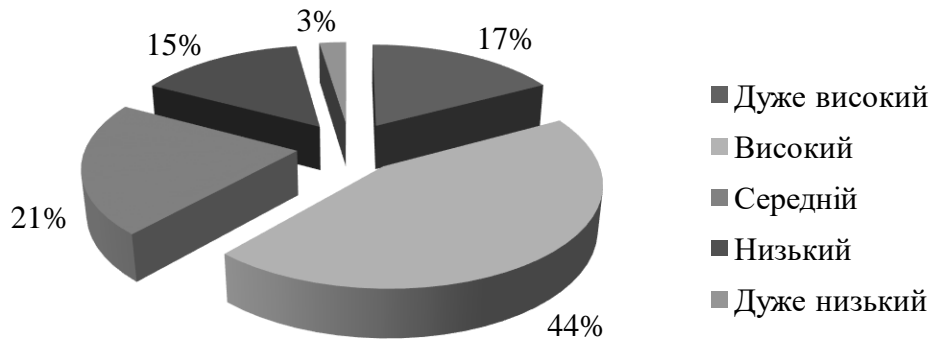

Рисунок 2.7 – Загальне представлення відповідей на рівень використання технічних знань в ТОВ «Євроковоркінг» (загальні дані)

Джерело: авторські розрахунки

Рівень важливості, що сприймається респондентами за типом програмного забезпечення, може супроводжуватися порівняльним аналізом тих технологій, які вважаються доцільними у фінансовій, бухгалтерській та аудиторській діяльності.

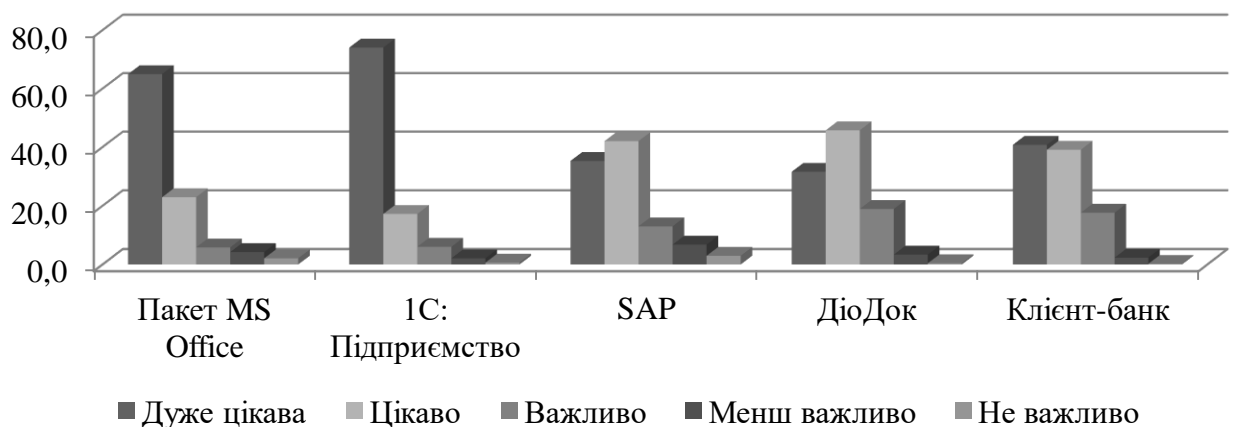

Рисунок 2.8 – Значення програмних продуктів з точки зору їх корисності в роботі облікових працівників ТОВ «Євроковоркінг»

Джерело: авторські розрахунки

З цього порівняльного аналізу охоплених категорій найбільш актуальними залишаються Пакет MS Office та 1С: Підприємств, потім ДіоДок та Клієнт-банкінги. SAP є менш репрезентативним за важливістю, але, тим не менш, із загальної кількості респондентів більшість заявили, що важливо знати ці технології для ефективного здійснення бухгалтерської діяльності.

Що стосується рівня знань та вмінь щодо використання основних категорій технічних знань, то найбільша частка (близько 73%) респондентів заявляла про хороший ступінь знань для додатків Office. Крім того, цей тип додатків зафіксував найвищий відсоток за відмінну від інших відповідей, що говорить про те, що цей тип додатків є найбільш поширеним у роботі бухгалтерів та аудиторів. Що стосується категорії баз таких баз даних, як SAP, то найчастіший рівень знань дорівнює рівню добре, лише 11% респондентів заявили, що ці знання є на високому рівні.

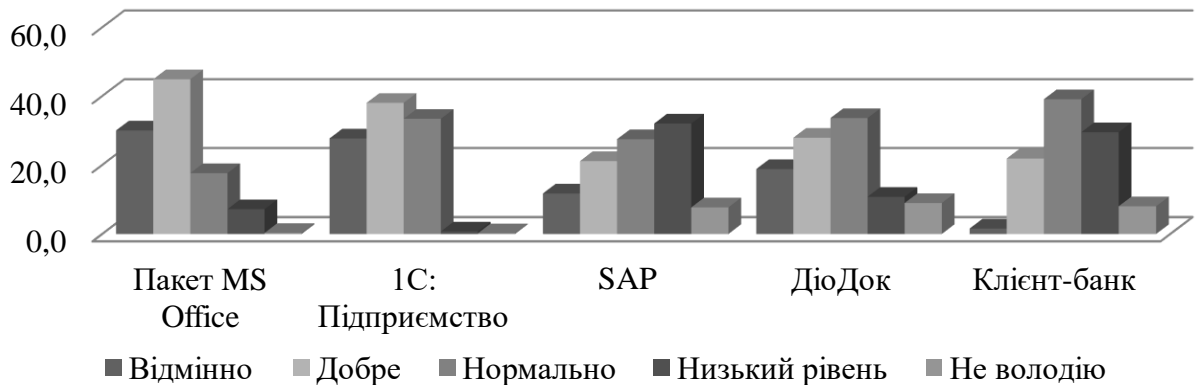

Рисунок 2.9 – Рівень знань та компетентностей щодо використання програмних продуктів обліковими працівниками ТОВ «Євроковоркінг»

Джерело: авторські розрахунки

Слід також зазначити, що дуже малі відсотки респондентів, які вважають, що не володіють знаннями у сферах Office та 1С:Підприємство, 3 та 2 особи відповідно. Бухгалтерські програми ДіаДок для Клієнт-банк мають

відносно рівномірний розподіл відповідей на п'ять рівнів знань, більшість респондентів заявляють, що рівень їх знань та вмінь у використанні можна класифікувати як хороший чи відповідний, і дуже мало, враховуючи, що вони мають відмінний рівень знань.

Більш аргументований погляд на реальність можна отримати, виділивши залежності, встановлені між відповідями, які аналізують різні процеси для одних і тих же змінних. Таким чином, можна побачити, як відрізняються відповіді щодо важливості стосовно потреби в знаннях, корисності та сучасного рівня використання на практиці для кожного програмного забезпечення, проаналізованого в цьому опитуванні.

Також прослідковується, як відповіді співвідносяться у більшості ситуацій на три аналізовані події. Однак можна помітити суттєву різницю у світлі відповідей на запитання, що аналізує рівень важливості та поточний рівень знань. У цьому сенсі ми можемо зробити зауваження, що, хоча респонденти вважали, що рівень важливості не є абсолютним, зате рівень використання дуже високий з точки зору корисності цих видів програмного забезпечення у своїй роботі, проте лише третина респондентів вважає, що нинішній рівень їхніх знань є відмінним, а більшість кваліфікує рівень вмінь та знань у цій галузі на рівні «Добре» чи «Нормально».

Таким чином, з точки зору ролі технічних знань у роботі облікового працівника, аналіз проводився з точки зору важливості таких компетентностей, було встановлено, що рівень знань, що сприймається як необхідний у виконанні основних функцій покладених на облікових працівників повинен бути високим, включаючи загальні та технічні знання. Тим не менш, з аналізу відповідей було помічено, що хоча рівень сприйнятої важливості ролі облікового працівника більшість респондентів вважає адекватним або високим, ступінь використання конкретних технічних знань є низьким, що демонструє можливий напрямок вдосконалення та розвитку технічних знань у підготовці таких фахівців.

Отже, аналіз основних компетентностей облікових працівників на прикладі випускників бакалаврів та магістрів спеціальності «Облік та оподаткування» показав, що вони є компетентними у галузі бухгалтерського, фінансового та управлінського обліку, вміють формувати звітність, проводити аудит та загалом контролювати обліковий процес на підприємстві. Також сучасні випускники мають високий рівень особистих та лідерських якостей, які можуть ефективно використовувати у процесі роботи. Щодо окремих технічних знань, то було виявлено прогалини у навчанні, які в подальшому вплинули на відсутність у випускників сформованих компетентностей щодо окремих програм бухгалтерського обліку. Додаткове дослідження необхідності технічних знань у роботі облікових працівників показало, що такі знання є чи не найнеобхіднішими у повсякденній роботі таких фахівців. Саме тому постає необхідність у визначенні основних проблем сучасної системи освіти при підготовці облікових працівників, як одних із основних професій, які забезпечують сталий економічний розвиток організацій для визначення в подальшому основних шляхів вдосконалення.

2.2 Практичні проблеми освоєння професійних компетентностей під час навчання облікових працівників

На сучасному етапі розвитку бухгалтерського обліку прослідковується система імплементації європейської теорії та практики на вітчизняну облікову систему. Так, українськими експертами було акцентовано увагу на необхідності удосконалення рівня та якості підготовки облікових працівників у процесі навчання в вищих навчальних закладах для успішного відтворення облікової діяльності суб'єктів господарювання як на мікро так і на макрорівні. Дискусія серед науковців, щодо практикоорієнтованого навчання облікових працівників почалася ще з 2000 року, ще тоді було акцентовано увагу на

необхідності у скороченні годин викладання загальноєкономічних дисциплін та збільшенні кредитів професійних дисциплін, зокрема практичних занять.

На основі проведених опитувань серед студентів, що проходили практику на ТОВ «Євроковоркінг» визначено наступне коло проблем, які охоплюють процес отримання професія облікового працівника. Так, було визначено серед сучасних проблем освоєння професійних компетентностей обліковими працівниками два рівні: глобальний та локальний, наприклад:

– глобальний рівень – економічний стан: економічні умови є головним визначальним фактором формування у студентів можливостей для набуття професійних компетентностей. Так більшість із респондентів зазначило що економічний стан в країні суттєво впливає на можливості сплачувати за навчання. Крім того як показали попередні дослідження в країнах, де рівень економічного зростання відносно високий, то соціальна функція бухгалтерського обліку, як інструменту вимірювання та комунікації, має неабияке значення. Це означає, що належне навчання облікових працівників буде сприяти функціонуванню належного обліку, що є рушійною силою для ефективного розвитку підприємства, установи чи організації. Ці аргументи ґрунтуються на передумові, що більш високий рівень економічного розвитку пов'язаний з відносно високим рівнем практикорієнтованого навчання щодо розкриття бухгалтерського обліку та звітності. У країнах з надзвичайно низьким рівнем економічного розвитку спостерігається дуже низький рівень економічної активності, і відповідно професія бухгалтерії не сильно розвинена;

– локальний рівень – рівень освіти: впливає на спосіб навчання облікових працівників та витонченість цієї освіти мають вирішальне значення для здатності професії розвиватися та виконувати основні завдання та обов'язки. Так, за даними опитування було виявлено кореляцію між посадою облікового працівника та якістю отриманої ним освіти. Тобто, облікові працівники можуть досягти значного успіху лише тоді, коли якість освіти

відповідає основним вимогам ринку праці. З таким дослідженням не можливо не погодитися, адже в сучасних складних бізнес-середовищах від облікових працівників вимагають високого рівня освіти, компетентностей та знань, щоб мати можливість розуміти, інтерпретувати та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Враховуючи вищенаведені сучасні проблеми, які відмічають респонденти значної деталізації потребує локальний рівень, адже скорочення недоліків на мікрорівні в подальшому призведе до зменшення їх на макрорівні. Відтак, для підвищення компетентності облікових працівників особливу увагу необхідно звернути на процес їх підготовки.

По-перше, існує в оцінці реального рівня володіння випускниками окремих компетентностей, які були здобуті в процесі навчання. Не зважаючи на те, що в Україні діє застаріла система перевірки відповідності знань випускників до рівня освіти бакалавра та магістра слід відмітити, що за даними дослідження більшість відмітили інноваційні підходи до поточного оцінювання. Відтак студенти бакалаврату по завершенню навчання мають скласти державні іспити (які втратили свою актуальність та не є показником, що характеризує відповідний рівень компетентності через наявність у екзаменаційних білетах тестових завдань, які підвищують вірогідність правильної відповіді за рахунок інтуїції, а не власних розрахунків чи професійних знань) та/або підготовку та захист випускної роботи, яка є сумнівним підтвердженням компетентності студента у об'єкті дослідження.

Наступною проблемою, на думку студентів є отримання студентами знань з суто теоретичних дисциплін, які не несуть жодного практичного навантаження та взагалі ставлять під сумнів необхідність їх вивчення, або надання теоретичних матеріалів без жодного практичного обґрунтування та прикладів, які б дали змогу розібратися із проблемою та знайти шляхи її вирішення безпосередньо на практиці. Такі дисципліни унеможливають

підвищення практико орієнтованого навчання, що призводить до невідповідності вимог працедавців до компетентностей випускників.

Серед проблем організаційного характеру студенти відмічають використання викладачами для теоретичної підготовки навчальних посібників, такий вид ресурсу іноді формує у студентів помилкові судження, які вони в подальшому можуть використати в професійній діяльності, оскільки підготовка облікових працівників характеризується постійними змінами в законодавстві.

Важливу увагу на думку студентів також необхідно звернути і на необхідність створення окремих занять/зустрічей з практикуючими бухгалтерами та аудиторами. Це допоможе створити діалог щодо висвітлення окремих проблемних питань обліку, аудиту чи оподаткування, адже викладачі не завжди розуміють процес імплементації теоретичних аспектів у практичну діяльність облікових працівників.

З часом також актуалізувалося питання щодо регулярного підвищення кваліфікації обліковими працівниками тих компетентностей, якими вони не володіють або їх знання є застарілими, оскільки сфера бухгалтерського обліку порівняно з іншими постійно змінюється як через розвиток інформаційних технологій так і через плинність нормативної бази. Поглиблення знань щодо новітніх фінансових послуг стають дуже важливими для облікових працівників для ефективного виконання ними основних обов'язків.

Тобто, проведений аналіз проблем показав, що існують як глобальні так і локальні проблеми, проте поступове вирішення проблем на мікрорівні буде сприяти скороченню макрорівнених. Отже, у вітчизняній системі освіти справді існує ряд проблем, які потребують удосконалення. Це дасть змогу відповідати компетентностям випускників облікових спеціальностей до вимог як вітчизняного так і закордонного ринку праці.

РОЗДІД 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ОБЛІКОВИХ ПРАЦІВНИКІВ

3.1 Пропозиції щодо підвищення професійних компетентностей облікових працівників

Враховуючи світові тенденції розвитку освіти, технологій та економіки, одним із основних питань на порядку денному повинно бути вирішення проблем пов'язаних з отриманням якісної освіти обліковими працівниками, як тих фахівців від яких залежить економічна стабільність підприємства. Сьогодні існує низка слабких місць при підготовці таких фахівців у відповідності до загальноприйнятих компетентностей, а саме:

- застарілі методи підтвердження отриманих, у процесі навчання, компетентностей студентами вищих навчальних закладів ;
- викладання дисциплін, які не несуть жодного практичного навантаження для розвитку професійних компетентностей облікових працівників;
- застаріла матеріально-технічна база, яка використовуються викладачами у процесі підготовки облікових працівників;
- відсутність регламентованого та обов'язкового підвищення кваліфікації обліковими працівниками, що збільшує ризик виникнення помилок у процесі професійної діяльності.

З огляду на вище зазначені проблеми, було розроблено ряд пропозицій для удосконалення рівня освіти при підготовці облікових працівників з метою підвищення рівня їх професійних компетентностей.

Так, для збільшення репрезентативності рівня отриманих знань, випускниками навчальних закладів, у процесі навчання необхідно відмовитися від традиційних методів їх підтвердження. Оскільки, державні іспити та

підготовка кваліфікаційної роботи не завжди відповідає реальному рівню здобутих компетентностей випускниками облікових спеціальностей. Враховуючи це, доцільно перевіряти відповідність окремої компетентності до рівня, яким володіє випускник за таким методом.

Таблиця 3.1 – Методи оцінювання компетентностей випускників облікових спеціальностей

Метод оцінювання	Професійні навички	Підприємницькі навички	Особисті якості	Лідерські якості
Письмова перевірка знань	X	X		
Практичне випробовування	X			
Усне випробовування	X	X	X	X
Підготовка звіту по самоаналізу	X	X	X	X
Наявність наукових публікацій	X			
Незалежна оцінка викладача			X	X

Джерело: авторська розробка

Так, у таблиці були визначені, на нашу думку, найбільш дієві методи оцінювання для формування повної картини про готовність випускника до роботи за професійним спрямуванням. Відтак, для ефективності письмової перевірки знань, вона повинна мати певні особливості, зокрема містити практичні завдання до кожної із дисциплін, які є основоположними при підготовці облікових працівників.

Особливістю практичного випробовування є підтвердження володіння технічними знаннями окремих бухгалтерських інформаційних систем, що надають можливість випускникам продемонструвати рівень їх підготовки у розрізі окремих програмних продуктів. Щодо усного випробовування, то таке повинен проводити практикуючий аудитор чи бухгалтер, який надасть впевненість про готовність випускника до облікової роботи, а випускнику проявити себе та продемонструвати як рівень професійної підготовки так і здобуті особисті та лідерські якості.

Окремою перевагою при прийнятті рішення про професійну компетентність випускника є наявність у нього наукових публікацій, зокрема у журналах категорії А та Б, які свідчать про високий рівень проведеного дослідження, ґрунтовний аналіз проблем, точність та достовірність отриманих результатів дослідження.

Невід'ємною умовою при формуванні узагальненого висновку про особисті та лідерські якості є незалежна оцінка викладача чи експерта про працездатність випускника, рівень його вмотивованості, володіння комунікаційними навиками тощо. Такий висновок допоможе випускникам при працевлаштуванні, адже це є незалежною оцінкою та характеристикою його діяльності у навчальному процесі.

Таким чином, запропонована методика оцінювання компетентностей випускників облікових спеціальностей вмотивує поєднати теоретичну та практичну частини у процесі їх навчання, а в подальшому перевірити рівень наданих знань викладачами до відповідного рівня компетентностей якими володіють випускники по завершенню навчання.

Проблемою, яка потребує негайного вирішення є також вивільнення із процесу навчання тих матеріалів, які не відповідають сучасним стандартам освіти. Так, застарілі матеріали не повинні використовуватися у процесі підготовки облікових працівників, а при вивченні дисциплін не варто звертатися до джерел, які були випущені раніше 2000 року. Адже актуальність висвітленої інформації у такій літературі є сумнівною, тому що за останні роки досить часто змінюється правове поле, зокрема податкове законодавство, а використання застарілих джерел спотворює уявлення студентів про фактичних стан речей. Така вимога також повинна стосуватися при підготовці «Списку використаної літератури» студентами при формуванні курсових робіт чи звітів. Це унеможливить використання неактуальних даних та інтерпретацію інформації, яка втратила чинність.

Наступною проблемою яка була піднята нами у попередньому пункті є викладання дисциплін, які не несуть для студентів жодного практичного навантаження. Так, було досліджено Освітньо-професійну програму спеціальності «Облік і оподаткування» для першого рівня вищої освіти.

Аналізуючи програму бакалаврського рівня, то було адаптовано їх до сучасних вимог ринку праці (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2 – Рекомендації щодо удосконалення Освітньо-професійної програми спеціальності «Облік і оподаткування» для першого рівня вищої освіти у розрізі окремих дисциплін професійної підготовки

Дисципліни професійної підготовки	Рекомендації
Вступ до спеціальності	Включити всі дисципліни, які несуть суто теоретичних та ознайомчий характер
Історія бухгалтерського обліку	Додати окремими темами до дисципліни «Вступ до спеціальності»
Документування господарських операцій суб'єктів господарювання	Акцентувати увагу та практичних особливостях заповнення первинних документів при оформленні господарських операцій враховуючи основні сектори економіки
Основи економічного аналізу в обліку та оподаткуванні	Змінити форму підсумкового контролю з «Залік» на «Іспит» та збільшити кількість годин, адже на ефективному економічному аналізі ґрунтується прийняття стейкхолдерами управлінських рішень
Професійні стандарти бухгалтерського обліку	Змінити акцент не лише на вітчизняні стандарти обліку, але й на міжнародні через обраний шлях України до імплементації європейського законодавства та розвиток транснаціональних корпорацій
Інформаційні технології в обліку та оподаткуванні	Виокремити для кожного програмного продукту окремі дисципліни, які дадуть змогу освоїти студентам основи практичної роботи в них, наприклад: Основи роботи в програмі МеДОК – залік; 1С. Підприємство – екзамен; SAP – екзамен.
Додати дисципліни по оцінці фінансових та управлінських ризиків	Навчить студентів обґрунтовувати та приймати управлінські рішення щодо управління ризиками в умовах невизначеності

Джерело: розроблено автором

Таким чином, втілення у освітню програму зазначених рекомендацій скоротить відрив між компетентностями випускників бакалаврів та магістрів, а також підвищить рівень їх практичної підготовки до реалій бухгалтерської професії. Також особливостями підготовки облікових працівників можуть стати практичні заняття з практикуючими бухгалтерами та аудиторами, це також стане фактором підвищення практичних компетентностей, адже навчання бути ґрунтуватися суто на актуальних питаннях та проблемах з якими стикають практикуючи спеціалісти у ході здійснення облікової роботи.

Наступною проблемою, яка потребує вирішення – обов'язкове підвищення кваліфікації облікових працівників. Вважаємо, що для збільшення ефективності облікового процесу необхідно проводити щорічні онлайн-зустрічі із експертами для окремих галузей економіки з метою уникнення у процесі роботи суттєвих помилок та викривлень. Так, наприклад це може мати назву «Тиждень змін у роботі облікового працівника», такі зустрічі повинні бути організовані на рівні держави, де протягом тижня на окремій платформі будуть висвітлюватися основні зміни у податковому законодавстві, які можуть вплинути на діяльність суб'єктів господарювання, трудовому, тощо. Такі зустрічі дадуть змогу обліковим працівникам бути в курсі основних змін, а також це є своєрідним щорічним підвищенням рівня їх компетентностей.

Варто визнати той факт, що деякі дослідження компетентностей облікових працівників, як правило, призводять до дуже детальних переліків завдань і підзадач, щоб повністю уточнити удосконалення кожної компетентності. Проте випускники стверджують, що страждають від перевантаження інформацією, а викладачі акцентують увагу на браку часу у процесі обробки всіх деталей.

Отже, вважаємо що удосконалення визначених нами проблем шляхом впровадження зазначених рекомендацій в найближчій перспективі позитивно вплине на навчальний процес, та збільшить рівень компетентностей випускників облікових спеціальностей.

3.2 Шляхи удосконалення компетентнісного підходу при підготовці облікових працівників вищими навчальними закладами

Протягом останніх років актуальності набуває питання розвитку компетентнісного підходу у вищих навчальних закладах. Така ситуація стала наслідком впровадження в університетах Болонської конвенції (далі – Конвенція), яка вважається досить прогресивним рішенням, оцінюючи вітчизняні освітні реалії. Відповідно до Конвенції, для ефективного функціонування закладу вищої освіти необхідно відповідати ряду сучасних вимог, зокрема:

- адаптувати освітні програми, акцентувавши увагу на збільшенні попиту, щодо підготовки тих спеціалістів, що кваліфікуються на менеджменті, обліку та управлінні бізнес-процесами;
- забезпечити розвиток у студентів таких якостей як: ініціативність, толерантність, компетентність, ініціативність, працездатність, тощо;
- переформатувати систему оцінювання з метою якісного та конструктивного оцінювання робіт студентів вищих навчальних закладів.

Враховуючи це, основним завданням вищої світи стало сприяння професійній реалізації індивіда для формування конкурентспроможного фахівця через освоєння ним професійних компетентностей, які засновані на критичному мисленні та здатності застосовувати теоретичні надбання у професійному середовищі.

Так, завдання щодо реформування системи освіти постало через необхідність у формуванні не лише теоретичної, але й ґрунтовної практичної та інноваційної підготовки у межах спеціальності, враховуючи швидкоплинні потреби ринку праці. Тобто, особливістю компетентнісного підходу є повна залежність його від сучасної інноваційної парадигми освіти. Відтак, реалізація компетентнісного підходу при підготовці облікових працівників у вищих навчальних закладах потребує імплементацію педагогічних засобів, які

забезпечують синтез набутих теоретичних знань і навичок та особливостей практичної діяльності.

Варто зазначити, що компетентнісний підхід ґрунтується на розумінні теоретичної основи з бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування, посиленні самостійності та активності студента, залученні в освітній процес його особистісної сфери. Також студенти облікових спеціальностей мають:

- орієнтуватися в актуальному бухгалтерському програмному забезпеченні;
- приймати обґрунтовані управлінські рішення;
- вирішувати проблеми на основі отриманих знань, умінь і навичок.

На сьогоднішній день, важливим аспектом компетентнісного підходу при підготовці облікових працівників є також вивчення та освоєння математичного та логічного мислення, зокрема дискретних математичних моделей, обґрунтування вибору методів і підходів для розв'язування практичних проблем в галузі бухгалтерського обліку, аудиту чи оподаткування через використання комп'ютерних систем. Тобто, компетентнісний підхід у навчанні облікових працівників передбачає формування вмотивованої компетентної особистості, здатної:

- швидко орієнтуватися в динамічному інформаційному просторі й постійно оновляється;
- апробувати, систематизувати та імплементувати різноманітну корисну та достовірну інформацію для підтвердження чи спростування облікових фактів;
- виявляти самостійність у постановці завдань та їх вирішенні;
- приймати обґрунтовані рішення, вирішувати проблеми на основі отриманих знань, умінь і навичок, брати на себе відповідальність за отриманий результат;
- усвідомлювати важливість освіти й самоосвіти для життя та діяльності;

– навчатися протягом усього життя, застосовувати отримані облікові знання на практиці.

Враховуючи вище наведене, існують не лише переваги компетентнісного підходу, але й проблеми його ефективного функціонування при підготовці облікових працівників, зокрема так як:

– відсутність сучасної матеріально-технічної бази, яка б зберігала наукові доробки та мала відкритий доступ для здобувачів вищої освіти, з метою покращення практичної орієнтованості майбутніх облікових працівників, враховуючи розвиток ІТ індустрії (навчально-методичні, електронні, технічні, інформаційно-комунікаційні та ін.);

– відсутність нормативно-правового регулювання у аспекті зовнішньої та внутрішньої мотивації працедавців та вищих навчальних закладів для збільшення практико орієнтованого навчання студентів облікових спеціальностей, зокрема: обміну досвідом у сфері оподаткування та звітності; напрямки податкової оптимізації, враховуючи окремі сфери діяльності підприємств; надання можливостей для проходження виробничої та переддипломної практики, тощо;

– відсутність системи кваліфікацій майбутніх облікових працівників, яка б акцентувала увагу на важливості компетентнісного підходу при навчанні та удосконаленні практичних знань та навичок.

На основі наведених проблем слід зазначити шляхи їх вирішення, враховуючи вітчизняні реалії. Відтак для розробки єдиної матеріально-технічної бази необхідно апробувати досвід такої бази як ResearchGate. Особливістю її збір статей, підручників, методичних рекомендацій вітчизняних та зарубіжних науковців англійською мовою, які об'єднані відповідно до сфери їх досліджень. Однією із переваг бази також є аналіз всіх матеріалів на точність даних, які відображені в дослідженні, а також вибіркова перевірка окремих публікацій на достовірність проведених розрахунків та апробованих результатів дослідження.

Впровадження схожої матеріально-технічної бази в Україні дасть змогу спростити пошук до якісної та достовірної теоретичної та практичної інформації, з метою її використання у процесі навчання та для підвищення професійної компетентності облікових працівників.

Також особливістю такої бази має бути рейтингове оцінювання науковців, якими було проведене дослідження чи викладено методичні рекомендації. Це дасть змогу оцінити рівень надійності оприлюдненої інформації, та скоротить час для аналізу матеріалів, які завідомо не відповідають окремим критеріям. Схожа система працює на базі даних Scopus та Web of Science, проте їх значним недоліком є обмеженість доступу до публікацій або платне використання.

Тож, з метою доступу майбутніх облікових працівників до якісної, точної та достовірної інформації, відображеної у підручниках, методичних рекомендаціях, монографіях, творчих доробках, стаття тощо – необхідно розробити національно матеріально-технічну базу імплементувавши досвід ResearchGate у аспекті відкритості даних та Scopus і Web of Science з метою оцінки рівня проведеного дослідження та його корисності. Так, функціонування такої бази матиме безпосередній вплив на рівень публікацій, адже це унеможливить не добросчесне ставлення авторів до результатів дослідження та скоротить можливість використання студентами общин навчальних закладів облікових спеціальностей статей, які суперечать нормативно-правовому полю чи не відповідають актуальним проблемам сьогодення.

Наступною визначеною нами проблемою, яка перешкоджає формуванню у вищих навчальних закладах компетентнісного підходу є відсутність зовнішніх та внутрішніх мотивів у роботодавців щодо співпраці з закладами вищої освіти. Відтак, це впливає на ряд перешкод з якими стикаються студенти у процесі навчання, такими як:

– навчальний процес побудований на розвитку та удосконаленні теоретичних знань обліку, аудиту та оподаткування та обмежується вирішення шаблонних практичних ситуацій. Що формує у студентів облікових спеціальностей викривлені можливості та перешкоди, з якими стикаються облікові працівники у процесі роботи;

– відсутність направлень на практику за вибором університету змушує шукати базу практики студентам вищих навчальних закладів самостійно, що підвищує рівень її проходження лише документально, фактично ж, у таких ситуаціях, студенти не ознайомлюються з особливостями бухгалтерського та управлінського обліку, фінансовою та податковою звітністю. Така ситуація, в подальшому, негативно впливає на формування професійних компетентностей здобувачів вищої освіти, які в подальшому можна імплементувати в обліковій роботі.

– відсутність зустрічей (практичних завдань за розкладом) з практикуючими аудиторами та бухгалтерами скорочують спроможність студентів до практикоорієнтованого навчання.

Відтак для задоволення потреб студентів облікових спеціальностей у аспекті практикоорієнтованого навчання, а для університетів для розвитку компетентнісного підходу при підготовці студентів облікових спеціальностей необхідно на національному рівні затвердити основні зовнішній та внутрішні мотиви для роботодавців (таблиця 3.3).

Таким чином, серед виділених нами зовнішніх мотивів для компанії основним може стати економічна складова, зокрема скорочення податкового навантаження при працевлаштуванні випускників вищих навчальних закладів за спеціальністю. Така мінімізація може бути на строк до 6 місяців щодо сплати податку з доходів фізичних осіб. Це стане вагомим фінансовим важелем для підприємства та стане мотивом прийняття випускників облікових спеціальностей на роботу після закінчення навчального закладу, а також дасть

їм змогу за час роботи збільшити рівень практичної підготовки та підняти по кар'єрній драбині за піврічний термін.

Таблиця 3.3 – Зовнішні та внутрішні мотиви для роботодавців щодо розвитку у студентів компетентнісного підходу

Зовнішні мотиви	Внутрішні мотиви
Збільшення рівня довіри та швидкий пошук кадрів через налагоджені канали співпраці	Підбір мотивованого та здібного студента для подальшого його працевлаштування.
Скорочення податкового навантаження враховуючи кількість студентів, які були прийняті на роботу за спеціальністю	Аналіз проблем сучасної освіти та актуалізація їх через новітні платні курси.
Пропагування компанії себе, як соціально-відповідального бізнесу через навчання та безоплатну допомогу університетам при підготовці облікових працівників	Формування сучасного та перспективного колективу для аналізу основних тенденцій змін та прийняття ефективних інноваційних рішень

Джерело: авторська розробка

Щодо внутрішніх мотивів то основним є формування перспективного та сучасного колективу, який зможе оцінювати ризики від діяльності, аналізувати фінансовий стан та приймати ефективні рішення для мінімізації таких ризиків у майбутній перспективі.

Тож, необхідною умовою впровадження компетентнісного підходу у процес навчання облікових працівників є нормативне врегулювання співпраці між роботодавцями та університетами, що дасть змогу підприємствам скоротити податкове навантаження, а університетам покращити рівень практичної підготовки своїх студентів.

Суть наступної проблеми полягає у відсутності визначення на державному рівні важливості компетентнісного підходу. Так, важливо зауважити що у 2011 році Кабінетом міністрів України було затверджено Постанову «Про затвердження Національної рамки кваліфікації» (далі – Постанова) [45], на розробку якої вплинули багато науковців, адже до цього часу нічого схожого не функціонувало, а отже існувала прогалина щодо системного та структурованого опису кваліфікаційних рівнів. Хоча

Постановою і було визначено кваліфікаційні рівні, які знаходяться в межах від 0 до 10, проте акценту на необхідність компетентнісного підходу не виявлено.

Відтак, постає необхідність у доопрацюванні Постанови у аспекті компетентнісного підходу, зокрема необхідно:

– передбачити його визначення – компетентнісний підхід – орієнтований на досягнення інтегральних результатів у навчанні, якими є професійні, технічні компетентності і лідерські та особисті якості тих, хто навчається. Такі компетентності забезпечують послідовність навчання впродовж усього життя, а також поглиблюються і збагачуються залежно від рівня здобутої освіти;

– для спростування та удосконалення таблиці щодо опису кваліфікаційних рівнів необхідно змінити назву третьої стовпчика з «Уміння/навички» на «Компетентнісний підхід» та адаптувати дані враховуючи стандарти вищої освіти для бакалаврів та магістрів.

Таким чином, запропоновані шляхи вдосконалення компетентнісного підходу при процесі підготовки облікових працівників вищими навчальними закладами дадуть змогу збільшити рівень практикоорієнтованого навчання у студентів, підвищать можливість, після закінчення навчального закладу, працевлаштуватися за спеціальністю враховуючи нормативно врегульоване питання співпраці між роботодавцями та закладами вищої освіти. А визначення компетентнісного підходу у Постанові дасть змогу підвищити рівень його необхідності при підготовці облікових працівників у вітчизняних реаліях.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження демонструють підвищення актуальності ролі облікових працівників у процесі прийняття управлінських рішень. Враховуючи це відбувається значна трансформація основних компетентностей, яким повинен відповідати сучасний обліковий працівник.

Відтак, було проведено аналіз підходів закордонних та вітчизняних вчених до визначення сутності поняття «компетентність», що дало змогу сформулювати власне визначення. Тобто компетентність це здатність виконувати в реальному світі відповідні завдання покладені на індивіда враховуючи рівень його знань та вмінь, також компетентність вимагає ефективного застосування відповідних навичок, що, як правило, можливо лише після використання конкретного практичного досвіду.

Також було визначено основні обов'язкові компетентності облікових працівників, відповідно до яких було побудоване подальше дослідження.

Наступним етапом було досліджено вимоги вітчизняного ринку праці, порівнявши стандарти вищої освіти спеціальності «Облік та оподаткування» для бакалаврів та магістрів, що компетентності випускників навчальних закладів бакалаврів та магістрів відрізняються. Щодо міжнародного ринку праці, то для кваліфікованого бухгалтера необхідно мати вищий ступінь освіти, підтвердити здобуті професійні компетентності шляхом складання усного та письмового іспиту та трирічний досвід стажування чи роботи у фірмі, яка займається наданням бухгалтерських послуг, аудиторські компанії, тощо.

Далі було оцінено особливості компетентностей в умовах практикоорієнтованої підготовки облікових працівників, які збільшують можливість працевлаштування, удосконалюють аналітичні навички та знання програмного забезпечення та надає чіткі орієнтири для подальшого професійного росту.

Також було проведено аналіз основних компетентностей облікових працівників за допомогою опитування випускників бакалаврів та магістрів, результати опитування продемонстрували що випускники є готовими до роботи за професійним спрямуванням, проте рівень знань випускників бакалаврів не є достатнім у окремих галузях та дисциплінах, також недоліком для всіх є те, що вагома частка респондентів на достатньому рівні володію теоретичними знаннями, проте не знає як ефективно їх використовувати у практичній роботі.

Щодо компетентнісного підходу то для підвищення професійної підготовки облікових працівників було розроблено ряд напрямів з метою розвитку практикоорієнтованої освіти, необхідності ролі практичного та професійного досвіду, встановлюючи підпорядкованість знань умінням та акцентуючи увагу на результатах освіти, розглядаючи їх не як суму засвоєних відомостей, а набір компетентностей та якостей людини вирішувати життєві й професійні проблеми.

Отже, за результатами проведеного дослідження було виявлено необхідність у розвитку як професійних компетентностей, у розрізі технічних та загальних навиків, так і підприємницьких та особистих. А запропоновані шляхи вдосконалення стануть поштовхом до розвитку практикоорієнтованого навчання студентів облікових спеціальностей враховуючи міжнародні та вітчизняні вимоги ринку праці, що в подальшому вплине затребуваність професії.

СПИСОК ВИКОРИСТНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hall S. Cultural Studies and the Centre some problematic and problems. Centre for contemporary cultural studies, 1980. 298 p. URL : <https://www.amherst.edu/media/view/91999/original/Hall> (дата звернення 05.03.2020).
2. Jessup G. The emerging model of vocational education and training. Competency Based Education and Training. Lewes: Falmer Press, 1989. 304 p.
3. Review of Vocational Qualifications in England and Wales: A Report by the Working Group, 1986. 278 p.
4. Tight, M. Key concepts in adult education and training. New York: Routledge, 1996. 701 p.
5. Palmer Y. International knowledge, skills, and abilities of auditors/accountants: Evidence from recent competency studies, *Managerial Auditing Journal*, 2004. vol.19, no. 7. P.889-896.
6. Competency-Based Approaches to the Professional Preparation of Accountants. International Federation of Accountants Education Committee. New York, 1998. 98 p.
7. Локшина О. Розвиток компетентнісного підходу в освіті Європейського Союзу. *Шлях освіти*. 2007. № 1. С. 16 – 21
8. Онопрієнко О. Концептуальні засади компетентнісного підходу в сучасній освіті. *Шлях освіти*. 2007. № 4. С. 32 – 37.
9. Шадриков В.Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный поход. *Высшее образование сегодня*, 2005. № 9. 8 с.
10. Словарь иностранных слов. Москва, 1990. 19-е изд. 624 с.
11. Шишов С.Е. Понятие компетенции в контексте качества образования. *Стандарты и мониторинг в образовании*. 1999. № 2. С. 30 – 34

12. Sturgis C., Casey K.. Quality Principles for Competency-Based Education. 2018. URL: <https://aurora-institute.org/wp-content/uploads/Quality-Principles-Book.pdf> (дата звернення 21.02.2020).

13. Иляшенко Л.К. Формирование математической компетентности будущего инженера по нефтегазовому делу : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.08 / Иляшенко Л.К. Сургут, 2010. 178 с.А.В. Хуторського

14. Калінін В.О. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами діалогу культур: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир, 2005. 20 с

15. Головань М.С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2011. №8. С. 224-233.

16. Кучай О. В. Компетенція і компетентність – відображення цілісності та інтеграційної суті результату освіти. *Рідна школа*. 2009. № 11. – С. 44-48.

17. Competency – based accounting education, training and certification. Implementation Guide. *International Bank for Reconstruction and Development*. 2018. URL: https://www.pulsarprogram.org/sites/pulsar/files/libdocs/CBAET_Guide_Final_Web.pdf (дата звернення 13.03.2020).

18. Professional accountants – the future: Drivers of change and future skills. *The Association of Chartered Certified Accountants*. 2016. URL: <https://www.accaglobal.com/content/dam/members-beta/docs/ea-patf-drivers-of-change-and-future-skills.pdf> (дата звернення 13.03.2020).

19. How Professional Accountants in Business. Drive Sustainable Organizational Success. 2011. URL: <https://www.ifac.org/publications-resources/competent-and-versatile-how-professional-accountants-business-drive-sustainab> (дата звернення 15.03.2020).

20. Cory S. N., Pruske K. A.. Necessary Skills for Accounting Graduates: an Exploratory Study to Determine *Proceedings of ASBBS*. 2012. Vol. 19(1). URL: <http://asbbs.org/files/ASBBS2012V1/PDF/C/CoryS.pdf> (дата звернення 23.03.2020).
21. Russell K. A., Kulesza C. S., Albrecht W. S. Charting the Course Through a Perilous Future. 2000. URL: <https://www.imanet.org/-/.../eb5185f1048846d1bbbc37e004f4cee> (дата звернення 18.03.2020).
22. Siegel G., Sorensen J. E., Klammer T. The Ongoing Preparation Gap in Accounting Education: A Call to Action. *Management Accounting Quarterly*. 2010. Vol. 11, No. 3, pp.41-52.
23. Siegel G., Sorensen J. E., Klammer T. The Ongoing Preparation Gap in Accounting Education: A Guide for Change, *Management Accounting Quarterly*. 2010. Vol. 11, No. 4, pp. 29-38.
24. Hakim R. R., Bizri R. M., The Education Gap in the Accounting Profession Evidence from Lebanon, *World Review of Business Research*, 2015. Vol. 5, No. 3. pp. 13 – 29.
25. Thanaka S., Sithole M. Quality in Accounting Graduates: Employer Expectations of the Graduate Skills in the Bachelor of Accounting Degree. *European Scientific Journal*, Vol.11, No.22. 2015. pp. 165-180.
26. Taradejna B. Rola kompetencji zawodowych na współczesnym rynku pracy. *Bezpieczeństwo Pracy (Work security)*, 2014. No. 4, pp. 22-26.
27. Zarzycka E. Koncepcje I tendencje rozwoju zawodu specjalisty z Rachunkowości zarządczej. *Wymiar krajowy i międzynarodowy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2016. 183p.
28. Paszkiewicz A., Silska-Gembka S. Rola kompetencji miękkich w pracy księgowego – wyniki badań empirycznych. *Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów, Zeszyt Naukowy*. 2013, pp. 89–112.

29. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 071 «облік і оподаткування для першого (бакалаврського) рівня освіти: Наказ міністерства освіти і науки від 19.11.2018 №1260. 2018. 21 с.
30. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 071 «облік і оподаткування для другого (магістерського) рівня освіти: Наказ міністерства освіти і науки від 10.07.2019 №958. 2019. 24с.
31. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 01.04.2020).
32. European Accounting Qualifications. Careersinaudit. *Explained*. URL: <https://www.careersinaudit.com/article/european-accounting-qualifications-explained/> (дата звернення 18.03.2020).
33. Future Accounting education: preparing for the profession. *AAA*, 1986. No. 13. P.168-195
34. Perspectives on education: Capabilities for success in the accounting profession. Sarasota. 1999. 358p.
35. Objectives of Education for Accountants: Position Statement Number One, Issues in Accounting Education. *AECC*. 1990, № 5(2). P. 307-312
36. The First Course in Accounting: Position Statement No. Two, Issues in Accounting Education. *AECC*, 1992. № 7 (2). P. 249-252
37. Improving the Early Employment Experience of Accountants: Issues Statement. *AECC*, 1993. No 8 (2). P. 431-435
38. Albrecht, W.S., Sack J. R. Accounting Education: Charting the Course through a Perilous Future. *American Accounting Association. Accounting Education Series*, 2000. Volume No. 16. P.17
39. Kavanagh M., Drennan, L. What skills and attributes does an accounting graduate need? Evidence from student perceptions and employer expectations. *Accounting and Finance*, 2008. №48 (2). P. 279-300
40. Langenderfer, H. Accounting Education's History 100 Year Search for Identity. *Journal of Accountancy*, 1987. № 163 (5). P. 302-331

41. Легенчук С.Ф. Про теорію, емпірику та практику бухгалтерського обліку: в пошуках критеріїв демаркації. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки*. 2010. № 3. С. 120–127.

42. Чайковская Л.А. Современные концепции бухгалтерского учета (теория и методология): автореф. дис. На соискание ученой степени доктора экон. наук: спец. 08.00.12 «Бухгалтерский учет, статистика». Москва, 2007. 57 с.

43. International development in practice. Competency-Based Accounting Education, Training, and Certification An Implementation Guide. *World Bank Publications*. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/31701/9781464814037.pdf?sequence=2> (дата звернення 13.04.2020).

44. Свірко С.В. Проблеми та перспективи підготовки фахівців бухгалтерського обліку для бюджетних установ України. *Міжнародний збірник наукових праць*. 2012. Випуск 2(8). С.174-184.

